

آموزش احکام به زبان ساده

مطابق با فتاوی حضرت امام (ره) و پاورقی فتاوی مقام معظم رهبری

دام ظلّه ، حضرت الله بهجت (ره) ، حضرت الله مکارم شیرازی دام ظلّه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

آموزش احکام به زبان ساده

مطابق بافتاوی حضرت امام (ره) وپاورقی فتاوی مقام معظم رهبری

دام ظلّه ، حضرت الله بهجت (ره) ، حضرت الله مکارم شیرازی دام ظلّه

مقدمه: احکام و دستورات عملی اسلام

شناخت احکام

«... لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَا جَاءَ»

«... برای هر یک از شما (امتها) شریعت و راه روشنی قرار دادیم». (سوره

مائده/آیه ۴۸)

سعادت بشر در این جهان و جهان آخرت در گرو عمل به برنامه‌های
اسلامی و تطبیق برنامه‌های روزمره در تمام زوایای آن - چه فردی و چه
اجتماعی - بر قوانین نجات‌بخش اسلام می‌باشد.

برنامه‌های اسلام به سه دسته تقسیم می‌شود:

الف: برنامه‌های اعتقادی (اصول دین).

ب: دستورهای عملی (فروع دین یا احکام).

ج: مسائل روانی (اخلاق).

دسته‌ی اول، برنامه‌هایی است در رابطه با سالم‌سازی فکر و اعتقاد انسان و مکلف باید نسبت به آنها یقین کند و آنها را از روی دلیل بپذیرد و چون این بخش از برنامه‌های اسلام اعتقادی است و نیاز به یقین دارد. پیروی از دیگران (تقلید) در آنها راه ندارد گرچه می‌توان از راهنمایی دیگران برای تحصیل یقین بهره‌مند گردید.

دسته‌ی دوم، که برنامه‌های عملی است، مشتمل بر «بایدها» و «نبایدها» می‌باشد؛ مانند خواندن نماز و پرداخت زکات و پرهیز از غیبت و سرقت. می‌یابد که با انجام و ترک آنها (همراه با اعتقاد صحیح) اطاعت الهی تحقق می‌یابد؛ مانند خواندن نماز و پرداخت زکات و پرهیز از غیبت و سرقت.

دسته‌ی سوم، برنامه‌هایی در رابطه با پرورش روح و سلامت روان آدمی است که شیوه‌ی تقویت صفات پسندیده؛ مانند عدالت، سخاوت، شجاعت و عزت در نهاد انسانها و مبارزه با صفات ناپسند و زشت آن؛ مانند حسد، بخل، نفاق را بیان می‌کند.

کتاب فقهی که با تلاش شبانه‌روزی دانشمندان اسلامی به رشته تحریر درآمده در بردارنده‌ی دسته دوم از مسائل دینی است که احکام نام دارد.

شخص مکلف برای شناخت و پی بردن به آن امر و نهی‌ها، باید اجتهاد کند و از منابع مربوط، بدانها دست یابد یا از کسی که با اجتهاد احکام را استنباط کرده تقلید کند و یا به احتیاط عمل نماید.

بنابراین وظیفه مکلف نسبت به برنامه‌های عملی اسلام یکی از این سه امر است:

« اجتهاد » « تقلید » « احتیاط »

پیش از بیان هر یک از این امور، به جاست که توضیحی پیرامون « شرایط تکلیف » و همچنین « تقسیم احکام » بیاوریم :

شرایط تکلیف

آدمی با گوهر گرانبهای تفکر و تعقل و قوه‌ی انتخاب و اختیار از دیگر موجودات متمایز است و کرامت مسئولیت تکالیف الهی به او ارزانی شده، که با عمل به آنها به سعادت ابدی خواهد رسید.

افرادی که دارای شرایط ذیل باشند مکلف به آن تکالیف خواهند بود:

• بلوغ

• عقل

• قدرت.^۱

بنابراین این فرد عاقل و بالغ که قادر بر انجام وظایف شرعی باشد، در مقابل امرها و نهی‌های الهی مسئولیت دارد و در صورت سرپیچی از آنها، عذاب خواهد شد و به پاداش اطاعت از آن فرامین هم خواهد رسید. پس کودکان و افراد دیوانه و کسی که قدرت بر انجام واجبات ندارد، مکلف نبوده و عملی براو واجب یا حرام نیست. از این روست که اگر دیوانه یا طفل دروغ بگوید، یا نماز نخواند عذاب نمی‌شود، گرچه - از فضل الهی - در موارد بسیاری، اعمال نیک آنها ثواب دارد؛ مثل این که اگر طفلی به طور صحیح نماز بخواند یا حج بجا آورد، پاداش دارد. اما مکلف بر انجام این اعمال نمی‌باشد و در صورت ترک آنها عذاب نخواهد شد.

گفتنی است ولی آنها و نظام اسلامی نسبت به بسیاری از اعمال ناپسند آنها مسئولند و به همین سبب بر ولی طفل است که او را از تجاوز به حقوق مردم باز دارد و بر حاکم است که جهت حفظ نظم عمومی و اجرای عدالت او را تنبیه کند.

تقسیم احکام

۱- اسلام شرط تکلیف نیست؛ یعنی واجبات و محرمان مختص به مسلمان نیست، بلکه هرکس دارای شرایط ذکر شده باشد مکلف است.

در یک تقسیم کلی، تمام احکام دینی را به دو دسته تقسیم کرده اند :

• **تکلیفی**

• **وضعی**

دسته‌ی اول: احکامی است که وظیفه‌ی انسان را نسبت به اعمال و رفتار

وی مشخص می‌کند، مانند واجب بودن نماز و حرام بودن ظلم.

دسته‌ی دوم: احکامی است که وضعیت اشیاء را در ارتباط با اعمال

انسان مشخص می‌کند، مثل حلال بودن گوشت کبوتر، حرام بودن مال غصبی،

طهارت برخی اشیاء و نجاست برخی دیگر.

اقسام احکام تکلیفی

۱- **واجب**؛ عملی است که انجامش لازم است و ترک آن عذاب

دارد؛ مانند نماز.

۲- **حرام**؛ عملی است که ترک آن لازم و انجامش عذاب دارد،

مانند دروغ.

۳- **مستحب**؛ عملی که انجامش مطلوب است و ثواب دارد ولی

ترک آن عذاب ندارد، مانند نماز شب.

۴- مکروه؛ عملی که ترک آن مطلوب است و ثواب دارد و

انجامش عذاب ندارد، مانند پوشیدن لباس سیاه در نماز.

۵- مباح؛ عملی که انجام و ترک آن مساوی است؛ نه عذابی

دارد و نه ثوابی، مانند بسیاری از اعمال.

این پنج دسته از احکام را « احکام تکلیفی » می‌نامند، چون مربوط به

تکلیف و وظیفه‌ی مکلفین می‌باشد، در مقابل آن « احکام وضعی » قرار دارد، که

وضعیت و کیفیت چیزی را مشخص می‌کند، مانند: طهارت، نجاست، حلیت،

حرمت، صحت، بطلان.

تقسیمی دیگر برای احکام:

الف: « حکم واقعی » و آن حکمی است که براساس مصالح و مفاسد

واقعی بر موضوع خاصی وارد شده است، که بسیاری از احکام شرعی از این

دسته است.

ب: « حکم ظاهری » و آن حکمی است که بر موضوع خاصی به جهت

جهل به حکم واقعی وارد شده است؛ مثل آبی که قبلاً کر بوده و الان معلوم

نیست کر است یا قلیل، که حکم آب کر را دارد و چیزی که معلوم نیست پاک است یا نجس، حکم شیء پاک را دارد.

و کسی که نمی‌داند، چه تعداد نماز قضا برعهده‌ی اوست، حداقل را اگر انجام دهد، کفایت می‌کند.

تقسیم سوم برای احکام:

الف: «حکم اولی» حکمی که برچیزی بنا به مصلحت ذاتی آن وضع شده، بدون در نظر گرفتن حالت‌های اضطراری و استثنایی مکلفین؛ مانند وجوب نماز و روزه و حرمت دروغ و غیبت و شرب خمر.

ب: «حکم ثانوی» حکمی است که بنا به ضرورت، با توجه به شرایط خاصی که مکلف گرفتار آن است، وضع شده؛ مانند خوف و اکراه، حرج و مشقت و تقیه؛ مثلاً ترک روزه در صورتی که برای بدن ضرر داشته باشد و جواز دروغگویی در جایی که جان در خطر باشد^۱.

توجه: جهت کسب توضیحات پیرامون احکام و مسائل عملی اسلام به رساله‌های توضیح المسائل مراجع و کتب فقهی مربوطه مراجعه گردد.

۱- مطالب قسمت «شناخت احکام» از آموزش فقه در سطح عالی؛ آقای فلاح‌زاده.

۳- عمل

دین دستور می دهد که در زندگی به کارهایی که خیر و صلاح خود و جامعه ما در آن است دست بزنیم و از کارهایی که فساد و تباهی بیار می آورد دوری کنیم. و نیز می گوید به عنوان عبادت و پرستش پروردگار اعمالی مانند نماز و نضائر آن که نشانه بندگی و فرمانبرداری است به جای آوریم.

این ها است مقررات و دستورهایی که دین آورده و ما را به آن دعوت می نماید و چنانکه پیداست برخی از آنها اعتقادی و پاره ای اخلاقی و بعضی دیگر عملی است و بطوریکه گفته شد پذیرفتن و بکار بستن آنها تنها وسیله سعادت و خوشبختی انسان است زیرا می دانیم که انسان جز اینکه واقع بین باشد و با اخلاق و اعمال پسندیده زندگی کند سعادت ندارد. (ماخذ بالا)

احکام عبادی

قوانین الهی تکلیف نامیده می شود و انسان تنها موجودی است که تکلیف پذیر است.

شرایط تکلیف عبارتند از: ۱- بلوغ ۲- عقل که شرط صحت عمل نیز می باشد. ۳- آگاهی از تکلیف؛ البته جهل به تکلیف اگر از روی قصور باشد

شخص معذور است بر خلاف مواردی که جهل به سبب تقصیر باشد. ۴-
قدرت بر انجام تکلیف؛ مشروط بودن تکالیف شرعی و قدرت بر دو نوع است:
گاهی در خود دلیل شرط قدرت آمده مثل وجوب حج نسبت به استطاعت، که
در این صورت تلاش برای دستیابی به قدرت واجب نیست. و گاهی دلیل حکم
مطلق است، و تنها تکلیف از نظر عقل مشروط به قدرت است که در این فرض،
تحصیل قدرت لازم است.

رشد، برخورداری از شایستگی روحی و عقلانی برای انجام کاری است که
برعهده فرد نهاده می شود. هرچند رشد شرط تکلیف نیست، اما شرط صحت
معاملات است و شخصی که رشید نیست اگرچه بالغ باشد، تحت سرپرستی
ولی شرعی اش قرار می گیرد.

عمل به تکالیف الهی در هر شرایطی ممکن است چون یا باید به حکم اولی عمل
کرد و یا در شرایطی مثل ضرر، عسر و حرج، اکراه و اضطرار موجب رفع
حکم اولی می شود و باید به حکم ثانوی عمل کرد.

احکام و دستورات عملی اسلام به صورت کتب و دستورات اسلامی آمده از
جمله در رساله های توضیح المسائل مراجع و رساله های نوین حضرت امام
در قوانین و دستورات اجرایی نظم و حکومت اسلامی «مکلف»، کسی است که
شرایط تکلیف را دارد و «مکلف به» آن عملی است که باید طبق تکلیف انجام

داد. «شرط» چیزی است که وجودش در عبادت یا معاملات لازم است بر خلاف مانع که وجودش مضر است.

رسیدن انسان به سن تکلیف، بدان معنا است که انسان مخاطب خداوند واقع شده و در برابر پروردگار جهانیان مسئولیت یافته است.

تقلید

«تقلید» در اصطلاح، عمل کردن به فتوای مجتهد است و غیر از اعتقادات و احکام ضروری- بقیه مسائل دین در حوزه تقلید قرار می گیرند. تقلید از مجتهد به موجب ایمان به مبدا و معاد، ضرورت دارد؛ زیرا راه شناخت احکام الهی برای افراد غیر مجتهد منحصر به تقلید است.

دلایل لزوم تقلید در فروع دین عبارتند از: ۱- سیره عقلا مبنی بر رجوع جاهل به عالم که در اسلام نیز از آن نهی نشده است. ۲- آیاتی مثل آیه «ره» بر این مطلب دلالت دارند که عده ای باید فقیه در دین شوند و سپس با ابلاغ آن به مردم، آن را بیم دهند و بر مردم نیز لازم است که احکام ابلاغ شده الهی را بپذیرند. ۳- در روایات نیز دستور داده شده که احکام دین را از عالمان امین بگیرند.

مرجع تقلید شرایی دارد که عبارتند از: مرد بودن، شیعه دوازده امامی بودن، حلال زادگی، زنده بودن، داشتن عدالت، اجتهاد و علمیت. نظر بعضی بزرگان
بر احتیاط در باب عملیت می باشد

تقلید ابتدایی از میت جایز نیست، بدیهی است تقلید از مجتهد زنده از سویی
وسیله رشد فقه و از سوی دیگر سبب پاسخ یابی به احکام نو ظهور می باشد.
تقلید نقش موثری در اقتدار فقیهان دارد و با همین پشتوانه اجتماعی بوده که
آنان در طول تاریخ حافظ استقلال کشورهای اسلامی بوده و هستند. تاریخ
صد ساله اخیر ایران به خصوص در باره مبارزه امام خمینی گواه روشن این
مطلب است.

احکام عبادی

از نیازهای ثابت انسان، پرستش خداوند است و فقه عبادی احکام این پرستش
را بیان می کند. ویژگی های مشترک عبادات عبارتند از: یاد حق و ایجاد
روحیه تعبد، برخورداری از جنبه های عقلی و حسی یعنی پرستش خداوند با
عقل و فکر و اعضای ظاهری، و برخورداری از جنبه اجتماعی عبادات که به
تحکیم پیوندهای اجتماعی و برادرانه میان افراد می انجامد.

طهارت، شرط صحت نماز و طواف است و بر دو قسم می باشد، طهارت از خبث یعنی پاکی بودن بدن و لباس از نجاسات و طهارت از حدث که به سبب وضو، غسل و تیمم حاصل می شود. وضو و غسل به دو شکل ترتیبی و ارتعاسی قابل انجام است. غسل دو نوع واجب و مستحب دارد؛ غسل های واجب هفت تا است و غسل های مستحب سه قسم است: غسل های زمانی، مکانی و فعلی.

نماز نیز بر دو نوع واجب و مستحب است؛ نمازهای واجب شش تا است که از شاخص ترین آنها نمازهای روزانه است.

نماز جمعه از نمازهای روزانه شمرده می شود که به جای نماز ظهر در روز جمعه خوانده می شود و دارای دو خطبه است که توسط امام قبل از نماز ایراد می گردد. نماز آیات نیز دو رکعت است و در هر رکعتی پنج رکوع دارد.

نمازهای نافله زیاد است. بخشی از آنها عبارتند از : نوافل شبانه روزی، نماز استسقاء و نماز عید فطر و قربان، در نماز استسقاء ، مردم سه روز روزه می گیرند و بعد به صحرا رفته، نماز باران را مانند نماز عید برگزار می کنند.

نماز عید دو رکعت است؛ با پنج قنوت در رکعت اول و چهار قنوت در رکعت دوم تعداد نمازهای مستحبی در اسلام و این، نشان لزوم حضور چشم گیر نماز در جامعه است.

نماز کامل نمازی است که با حضور قلب، آرامش و توجه به خدا انجام می گیرد. نماز با رعایت حقوق اجتماعی پیوند دارد و نماز گزار می یابد از هر گونه زمین، فرش و لباس غصبی پرهیز نماید.

روزه ماه رمضان از ضروریات دین اسلام بوده و نقش موثری در بالا بردن جنبه معنوی انسان دارد. روزه انواعی دارد که عبارتند از : روزه واجب، مستحب، حرام و مکروه، افطار عمدی در روزه های ماه رمضان، کفاره دارد؛ البته بر عده ای نیز روزه واجب نیست مانند افراد مریض، پیر و زنان باردار یا شیردهی که روزه برایشان ضرر دارد.

فوت روزه ماه رمضان موجب واجب شدن قضای آن می شود.

روزه داری ملک صبر و استقامت در برابر گناه را در انسان پرورش می دهد.

روزه داری سه روز در هر ماه به منزله روزه تمام ماه است.

بر افراد مستطیع واجب است یک بار در عمرشان آهنگ حج کنند و اگر مردم

حج را تعطیل کنند، حاکم اسلامی باید آنان را به اجبار به حج بفرستد.

حج بر سه نوع تمتع، افراد و قران است. این سه حج، در اعمال مشترکند و فقط در حج افراد، قربانی نیست. حج تمتع بر عهده کسانی است که ۱۶ فرسخ از مکه دورند و قران و افراد وظیفه اهل مکه و نواحی آن است.

عمره دو نوع عمره تمتع و عمره مفرده است، عمره تمتع در ماه های حج و قبل از حج تمتع انجام می گیرد و عمره مفرده بعد از حج افراد و قران آورده می شود. اعمال عمره تمتع عبارتند از: احرام از میقات، طواف و نماز آن، سعی و تقصیر و در عمره مفرده طواف نساء افزوده می شود.

میقات محلی است که از آنجا برای عمره یا حج احرام بسته می شود. و مجموع میقات ها عبارتند از: جحفه، مسجد شجره، عقیق، یلملم، قرن المنازل، تنعیم، حدیبیه، جعرانه و شهر مکه برای احرام حج تمتع.

اعمال حج تمتع عبارتند از: احرام، وقوف به عرفات و مشعر، رمی جمره عقبه، حلق یا تقصیر، قربانی، طواف زیارت و نماز آن، سعی، طواف نساء و نماز آن، بیتوته در شبهای یازدهم و دوازدهم در منا و رمی جمرات در روز آنها، در حال احرام ۲۴ چیز بر محرم حرام می شود.

حج زمینه مساعدی برای تفقه و نشر فرهنگ اسلامی است؛ چنانچه می تواند زمینه تبادل اقتصادی را نیز بین ملت های مسلمان فراهم کند. تمامیت حج به

ملاقات با امام (ع) و این مطلب علاوه بر امکان نشر اسلام بعد سیاسی خاصی

به حج می بخشند.

احکام سیاسی

اسلام در تنظیم حقوق اجتماعی و سیاسی انسان معیارهایی را در نظر گرفته که عبارتند از: کرامت انسان، وحدت و تساوی حقوق نژادهای انسان، حریت و آزادی انسان و حق حاکمیت الهی. فقه سیاسی آن دسته از مسائلی است که پاسخ گوی نیازهای انسان در زمینه حکومت، جهاد و صلح، حقوق بین الملل، تولا و تبرا و ... می باشد. تحولات فقه سیاسی دارای دو بعد تکوین و تدوین است. دوره تکوین فقه سیاسی به عصر زمامداری پیامبر اسلام بر می گردد و دوره تدوین آن مراحل را طی کرده و نخستین تدوین فقه سیاسی، مجموع خطبه ها و نامه های حضرت امیر (ع) به زمامداران حکومت خویش است که بعدها در لابه لای فقه عام مورد بحث قرار گرفته است و تنها برخی موضوعات همانند ولایت فقیه و جهاد به شکل جداگانه تدوین شده است. و در قرون اخیر مرحوم نائینی کتاب تنبیه الامه و تنزیه الملّه را در دفاع از مشروطیت نوشت و امام خمینی (ره) مباحث ولایت فقیه را مشروح و مستدل بحث کرده و آن ها را تدوین نمود.

جهاد در راه خدا بر دو نوع است: ۱- جهاد دفاعی که خود انوعی دارد، مانند: الف- دفاع و مقابله مردم در برابر هجوم دشمن به سرزمین های اسلامی مثل فلسطین، عراق، افغانستان و ... ب- جهاد علیه کسانی که بر حاکم اسلامی

شوریده اند ج- دفاع از مسلمانان مظلومی که مورد تجاوز دسته دیگری از مسلمانان قرار گرفته اند ۲- جهاد ابتدایی یعنی جنگ با کافران بعد از دعوتشان به پذیرش دین حق و حاکمیت نظام اسلامی و نپذیرفتن آنان. مشروعیت این قسم از جهاد در عصر غیبت، میان فقها مورد بحث است، بعضی آن را از مختصات امام معصوم (ع) و بعضی مشروعیتش را به اذن فقیه می داند. جهاد ابتدایی نیز بر چند نوع است: الف- جهاد با مشرکان غیر اهل کتاب ب- جهاد با اهل کتاب این که حاکمیت نظام اسلامی را بپذیرند. جهاد ابتدایی دفاع از حق حاکمیت خداوند است؛ زیرا حق اوست که پرستش می شود و دینش برتر باشد. این جهاد دارای فوایدی است که برخی از آنها عبارتند از: عزت اسلام، ذلت کفر و نفاق و شرک، استحکام روحی و رفعت روحیه سلحشوری را در مردم تقویت می کند، در جهاد کمبودها شناسایی شده و برای رفعشان چاره جویی می شود، علایق مادی در جهاد کاهش یافته و دل متوجه خدا می گردد.

سبق و رمایه عقدی است که با هدف تمرین و آمادگی برای جنگ تشریح شده و استحباب آن نشانه اهمیت دادن اسلام به جنگ و جهاد است.

قرآن دستور می دهد که همیشه مسلمان در برابر دشمنان آمادگی داشته باشد و سفارش به مسابقات تیراندازی و اسب دوانی برای این است که آنها،

شکل اجرایی نیرومند شدن در برابر دشمن، در آن عصر به شمار می رفته اند.

امر به معروف و نهی از منکر از مبانی تفکر سیاسی مسلمانان و وجوب کفایی آن ضروری دین است. امر به معروف و نهی از منکر از علاقه افراد مومن به سرنوشت یکدیگر سرچشمه می گیرد. کاری که نیکی آن توسط شرع شناخته شده، معروف و کاری که زشتی آن شناخته شده، منکر نام دارد. از این رو، معروف شامل امور اعتقادی، اخلاقی، عبادی، اقتصادی، حقوقی و ... و منکر شامل منکرات اعتقادی، اخلاقی، اقتصادی، سیاسی و ... می باشد.

شرایط وجوب این دو فریضه عبارت است از : ۱- آگاهی از این که آنچه مکلف ترک کرده، معروف و آنچه انجام داده، منکر است. ۲- احتمال تاثیر دادن ۳- بداند شخص قصد تکرار گناه را دارد ۴- برخورد با گنجهکار مفسده ای نداشته باشد، مگر این که معروف و منکر مورد اهتمام جدی شارع باشند که در این صورت باید رعایت اهم و مهم مورد توجه قرار گیرد.

امر به معروف و نهی از منکر گاهی واجب و گاهی مستحب است و از واجبات توصلی می باشد. و مراتب آن عبارت است از : اظهار تنفر قلبی ، امر و نهی گفتاری، استفاده از قدرت برای فاصله انداختن بین شخص و گناه.

به موجب اصل تولی و تبری، هر مسلمانی باید در برابر صالحان و تبهکاران موضع گیری مناسبی اتخاذ نماید و دو نوع ولاء داشته باشد: ۱- ولای منفی یعنی دوست نداشتن با غیر مسلمان و نپذیرفتن سرپرستی آنان.

۲- ولای مثبت؛ یعنی این که مسلمان را دوست داشته باشند و به حکومت صالحان گردن نهند.

تولی و تبری دارای ابعادی است که عبارتند از:

- ۱- بعد عقیدتی یعنی مومن از نظر عقیدتی خود را به خداوند وابسته بداند.
- ۲- بعد سیاسی به این که مسلمان زیر نظر بندگان صالح خدا باشد.
- ۳- بعد اخلاقی یعنی در روابط اجتماعی نباید به کافر و مسلمان و پرهیزکار و گنهکار یکسان برخورد کرد. مواردی از تبری در فقه اسلامی از این قرارند: ممنوعیت فروش اسلحه به کافران، ممنوعیت پخش نشریات گمراه کننده بیگانگان تا فرهنگ بیگانه در جامعه نفوذ نکند و لزوم پرهیز از یاری ستمکران.
- مسئله ولایت و رهبری الهی مهمترین بخش فقه سیاسی است ولایت حق سرپرستی به نفع مولی علیه است و ولی فقیه باید مجتهد عادل و آگاه به مسائل روز باشد.

دلیل عقلی بر ولایت فقیه مبتنی بر این مقدمات است: احکام اسلامی باید اجرا شود و اجرای احکام نیازمند حکومت و مجری است؛ اجرای دین در گرو الزام حکومت است و دستگاه الزام کننده باید از صلاحیت الزام کردن برخوردار باشد وگرنه مشروعیت ندارد؛ اصل، عدم ولایت کسی بر دیگری است مگر دلیلی بر آن باشد؛ با توجه به این که حاکمیت در اصل از آن، جانشینان معصوم پیامبر است. در صورتی که دلیلی بر واگذاری این حق به شخص خاص نباشد، فقیه عادل که نزدیک ترین فرد به امام معصوم است، باید سرپرستی جامعه و حکومت را به عهده گیرد.

دلیل نقلی بر ولایت فقیه روایات است از جمله توقیعی که در آن، امام عصر (عج) پیروانش را در حوادث واقعه به فقها ارجاع می دهد.

تعبیر از ولایت فقیه به وکالت، منطبق با نظام سیاسی اسلام نیست؛ زیرا اگر فقیه وکیل مردم باشد، باید در حوزه اختیاراتی که از سوی موکلانش دارد، عمل کند در حالی که وظیفه او را شرع معین کرده است؛ علاوه بر اینکه از اختیارات ولی فقیه، انجام کارهایی از قبیل بریدن دست دزد است و کسی حق ندارد عضوی از بدنش را قطع نماید تا بتواند در انجام آن حق، دیگری را وکیل خود کند. ولی فقیه از تمامی اختیارات معصوم برخوردار است مگر آنچه از مختصات معصوم باشد و از این، به ولایت مطلقه تعبیر می شود. از این رو در

موارد تزامم دو حکم اجتماعی حق دارد حکم اهم را مقدم بدارد و در مسائل اجتماعی و سیاسی فتوای او بر دیگران مقدم است؛ زیرا در این زمینه ها وی آگاه تر از دیگران است.

سیاست در اسلام : روایت صحیحہ از امام صادق علیہ السلام نقل شده کہ فرمودند: «هیچ چیزی نیست مگر آن کہ کتاب و سنت در آن زمینه سخن دارد». سیاست بخشی از منظومہ منسجم اندیشہ اسلامی است و رویکرد مسلمانان به آن ریشہ در وحی و سنت و سیرہ معصومین علیہم السلام دارد. به عبارت دیگر سیاست در متن اسلام قرار دارد و اصولاً اسلام کہ عہدہ دار سعادت دنیا و آخرت انسان است نمی تواند اینچنین نباشد.

تعریف لغوی سیاست :

سیاست از کلمه «ساس» «سیوس» به معنای رعیت‌داری، اصلاح امور مردم، مصلحت و تدبیر، دوراندیشی و عقوبت، حکومت‌کردن، عدالت، جزاء داوری و ... آمده است.

مفهوم و اصطلاح سیاست : از دیدگاه اسلام: به آیین کشورداری و روش اداره کردن جامعه گویند.

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: « سیاست، عدالت و حکمرانی و گذشت از موضع قدرت است. »

انواع سیاست : ۱- اسلامی (ولایی)؛ (سیاست کامل و صحیح الهی) ۲- شیطانی : سیاستی که بر اساس خدعه، مکر، حيله، دروغ، چپاول و غارت و ... است . ۳- حیوانی (مادی): در آن فقط هدف بعد مادی زندگی بشر است.

اصول و مبانی سیاست اسلام : ۱- خداشناسی ۲- هستی‌شناسی ۳- انسان‌شناسی ۴- مبانی معرفت‌شناسی ۵- هدف عالی در نظام سیاسی اسلام به عبارت دیگر طبق رساله نوین حضرت امام خمینی (ره) اصول و پایه‌های اساسی سیاست اسلامی عبارتست از :

۱- از خود به خدا پرستی ۲- از شرک به توحید ۳- رسالت پیامبران ۴- راه خدا ۵- آخرت‌گرایی ۶- عدالت ۷- امامت ۸- ولایت ۹- ولایت فقیه ۱۰- مقصد رسیدن کمال مطلق

اصول و مبانی سیاست غیرالهی سیاست (سیاست غرب و شرق):

۱- اومانیزم : انسان‌محوری به جای خدامحوری: انسان میزان، معیار و مدار ارزش است یعنی هرچه عقل مادی و بشری و نفس او گوید.

۲- سکولاریسم : سیاست منهای دین، حذف دین از جامعه : حکومت، الحاد و بی‌دینی در جامعه

۳- لیبرالیسم: آزادی مطلق و همه‌جانبه‌ی بی‌قید و شرط انسان، همه ارزشها قربانی آزادی نفسانی

انواع حکومتها : (تقابل اسلام و سکولاریسم) تقسیم‌بندی حکومتها به حکومت الهی و غیرالهی در قرآن با تعبیر ولایت الله و ولایت الهی (یا ولایی) آمده : الف- حکومت ولایی(اسلامی) حکومتی که براساس احکام قوانین و الهی اداره می‌شود و حاکم آن نیز با معیارهای الهی که به معنی حاکمیت حکومت خدا بر مردم است. معیار دینی بودن حکومت دخالت دادن آموزه‌های دینی در شئون

مختلف جامعه است. از این رو هویت حکومت دینی بستگی کامل به پذیرش نقش دین در کلیات اجتماعی بشر دارد.

ب- حکومت غیرالهی (شیطانی و مادی) که چند دسته‌اند: ۱- استبدادی یا شاهنشاهی (دیکتاتوری): حکومتی است که زمام امور جامعه به دست فردی است که هیچگونه معیار مورد قبول و صحیح ندارد و هر چه بخواهد انجام می‌دهد که خواستگاه قدرت در آن غلبه فرد است.

۲- دموکراسی: حکومت مردم بر مردم می‌باشد که در رأس آن فرمانروایی قرار می‌گیرد و مبنا و منشاء حقوق و قوانین خواست اکثریت است چه صحیح باشد یا نباشد، خوب باشد یا نباشد، باید باشد یا نباید باشد، و هدف اصلی تأمین منافع مادی، دنیوی و حیات مادی و روزمره آنان است و معیار گزینش کارگزاران و عوامل اجرایی محبوبیت و مقبولیت اجتماعی آنان است خواه شایسته باشد یا نباشد و دموکراسی منهای دین است. دموکراسی به دو نوع دموکراسی سوسیالیستی و لیبرالیستی تقسیم می‌شود.

نکته: از جمله دیگر انواع حکومت‌های غیرالهی غیرمعروف را می‌توان از حکومت‌های مشروطه سلطنتی و حزبی نام برد.

اهمیت آگاهی از تاریخ سیاسی اسلام و غرب از ابتدا تا عصر حاضر : از جمله اهمیت آن لزوم شناخت زمینه‌ها و افکار و اهداف برنامه‌های آنها است.

آینده جهان :

الف- از دیدگاه اسلام :

ادامه امتداد حکومت‌های پیامبران و ائمه معصومین علیهم السلام در دوران غیبت امام عصر(عج) حکومت ولایت فقیه است که انشاء الله به حکومت جهانی حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه ملحق خواهد شد و جهان پر از عدل و داد می‌شود.

ب - از دیدگاه غیرالهی: براساس زیربنای ماتریالیستی غرب و شرق، آینده جهان را چنین عنوان می‌کنند.

۱- نظریه : مارکسیسم که حدود ۷۰ سال، بخشی از جهان را زیر سلطه داشت و از هم پاشید.

۲- نظریه دهکده جهانی مک کوهان که مروج فرهنگ دموکراسی لیبرال می‌باشد که در حال اضمحلال و فروپاشی است و منحل است.

۳- نظریه پایان تاریخ فوکویاما : که او بهترین مدل را دموکراسی می‌داند که چیزی جز خودمحموری انسان به جای خدامحموری و ارضای تمایلات نفسانی او را تأمین نمی‌کند.

۴- جنگ تمدنها توسط هانینگتون: که از اعضاء موثر شورای سیاست‌گذاری سیاست خارجی آمریکا در ذهن تصور می‌شود که او اسلام را مغایر با غرب دانسته و غرب را به رویاروی با اسلام می‌خواند و نظریه نابودی اسلام و تمدن آن را مطرح نموده که استعمارگران بسیار طرفدار آنند.

۵- نظریه آلوین تافلر: که او هم لیبرال دموکراسی غرب را نجات دهنده بشریت می‌داند.

از جمله موارد اهمیت هدایت، تفسیر، توجیه و تحلیل سیاسی در جامعه اسلامی از دیدگاه حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (دام‌ظله)

۱- دید صحیح سیاسی ۲- کورکورانه عمل نکردن ۳- تربیت و سازماندهی
خواص سیاسی ۴- اطلاع‌رسانی صحیح ۵- ابهام زدایی ۶- پیش‌بینی آینده ۷-
کمک به تصمیم و موضع‌گیری صحیح ۸- توازن معتدل سیاستهای حاکم و
خواسته‌های مردم ۹- تأثیرگذاری و هدایت‌گری جامعه ۱۰- شناخت دشمنان

داخلی و خارجی اسلام و انقلاب(دشمن‌شناسی)۱۱- حفظ تداوم حضور در

صحنه‌های انقلاب ۱۲- انجام وظایف اسلامی در بعد سیاسی

مراحل تحلیل مسائل سیاسی

۱- انتخاب موضوع تحلیل ۲- تعیین دامنه و گستره موضوع ۳- جمع‌آوری

اخبار و اطلاعات ۴- نقد و بررسی و معیارسنجی ۴- جمع‌بندی

۵- نتیجه‌گیری ۶- موضع‌گیری

از جمله ابزارهای جمع‌آوری اخبار و اطلاعات سیاسی:

۱- کتب ۲- نشریات ۳- نرم‌افزارها ۴- سی‌دی‌های صوتی و تصویری و تلفن

همراه ۵- روزنامه ۶- رسانه‌های جمعی ۶- سایتها ۷- مراکز ۸- جلسات

تحلیل و ...

نمونه‌ای از اهم مباحث و مسائل سیاسی(داخلی و خارجی) در دوران حاضر :

مدیریت جامعه اسلامی، ویژگی‌های مکتب سیاسی حضرت امام(ره)، انقلاب

اسلامی و احیای اسلام ناب در جهان، لزوم شناخت ماهیت و حقیقت فرهنگ و

تمدن و حکومت‌های غرب، تقابل سکولاریسم با اسلام و روشهای مقابله با آن،

روشهای غرب در براندازی نظام اسلامی، مدیریت و محوریت ولایت فقیه،

آشنایی با جریانها و احزاب و گروههای سیاسی در نظام در سالهای اخیر،

دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در دیدگاه امام (ره) و مقام معظم رهبری دام
ظله و مقابله جهانی اسلام با غرب، ابعاد گسترده و جدید صهیونیسم و کفر
جهانی بر علیه اسلام، انتظار و قیام جهانی حضرت ولی عصر(عج)، شناخت
ابعاد مختلف انحرافات در اسلام از جمله: غرب‌گرایی، بهائیت، وهابیت و ...

احکام اقتصادی

نظام اقتصادی اسلام ناشی از جهان بینی و نوع نگرشی است که از انسان دارد.

فقه اقتصادی آن بخش از احکام است که اسباب مالکیت فرد و جامعه و احکام آن ها را بیان می کند.

زکات دو قسم است: زکات اموال و زکات ابدان، زکات مال در صورتی واجب می شود که مالک، عاقل و بالغ بوده و مالش به حد نصاب برسد و محجور از تصرف نباشد. زکات در هشت مورد مصرف می شود که عبارتند از: فقیر، مسکین، مامورینی که مسئول گردآوری زکاتند، برای جلب دل‌های کافران، آزاد کردن بردگان، پرداخت بدهی آنان که توانا بر ادای آن نیستند، در راه ماندگان و کارهای در راه خدا.

زکات ابدان یا فطره بر کسی واجب است که شب عید فطر بالغ و عاقل بوده و فقیر نباشد. او باید برای خود و هر نفر از عائله اش یک صاع طعام به مستحق بدهد و در همان هشت مورد یاد شده مصرف شود.

خمس دو قسمت می شود: نصفش سهم سادات و نصف دیگرش سهم امام است و در این موارد واجب می شود: غنایم جنگی، معادن، جواهراتی که از

دریا به دست می آید، زمینی که ذمی از مسلمان خریده، مال آمیخته به حرام و درآمدهای اضافه بر مخارج سال.

خداوند فقرا را در اموال اغنیا شریک کرده و انفاق را بر صاحبان مال واجب کرده که نقش موثری در توزیع ثروت میان افراد جامعه دارد.

انفال که از آن مقام امامت است عبارت است از: فی، زمین های بایر، دریا و رودخانه ها، جنگل ها، قطایع و صفایای پادشاهان، غنایم برجسته، ارث کسی که وارث ندارد و معادنی که ملک کسی نیست.

وقف، حبس مال از نقل و انتقال و آزاد سازی منافع آن است، وقف بر دو قسم است: وقف عام و وقف خاص.

ارث عبارت از اموالی است که با مرگ انسانی در اثر رابطه نسبی یا سببی به انسان های دیگر می رسد. طبق وارثان نسبی به ترتیب عبارتند از: پدر و مادر و فرزندان؛ جد و جده و خواهر و برادر، عمه، عمو، دایی و خاله. زن و مرد که رابطه سببی دارند با وجود همه طبقات یاد شده از یکدیگر ارث می برند.

موانع ارث عبارتند از: کفر، قتل، بردگی، زنازادگی و لعان.

وصیت به معنای سفارش های انسان درباره فرزندانش یا انجام کار و مصرف مالی پس از مرگ وی است و بر سه قسم است: تملیکیه، عهده و فکیه.

بدی های میت از اصل مال او برداشته می شود و بقیه اموال او برای وارثان است و در غیر بدهی، وصیت میت در یک سوم اموالش نافذ است.

زمین موات یا بایر زمینی است که برای بهره برداری از آن نیاز به انجام کارهایی است و آن بر دو نوع اصلی و عارضی است؛ زمین موات را می توان به وسیله احیا، مالک شد به شرطی که احیا کننده، بدین وسیله قصد مالکیت زمین را داشته باشد و زمین نیز قبلاً توسط کسی تحجیر نشده باشد.

شرکت آن است که چیزی از آن دو یا چند نفر باشد و بر دو قسم است : ۱- شرکت غیر عقدی که اشتراک چند نفر در مال یا حقی است که به ارث، قرارداد، حیات و یا آمیختن دو مال هم جنس با یکدیگر حاصل شده است ۲- شرکت عقدی و آن در موردی است که دو نفر با مال مشترک تجارت کنند و هر یک به نسبت مالش از سود و زیان بهره مند شوند این شرکت تنها در اموال صحیح است و اما شرکت ابدان یا اعمال، وجوه و مفاوضه صحیح نمی باشد.

حق شفعه اولویت شریک در خریدن سهم شریکش است که با فروختن آن را به دیگری منتقل کرده است. شرایط شفعه عبارت از این است که ملک غیر منقول بوده و مانند زمین قابل تقسیم باشد، ملک فقط میان دو نفر مشترک و شفیع مسلمان باشد.

کفاره نوعی جریمه برای افراد متخلف است که ادای آن مصالحتی برای آنان یا جامعه در بر دارد. انواع کفارات عبارتند از: کفاره های مرتبه، مخیره، مخیره و مرتبه و کفاره جمع.

مزارعه شرکت مشاع کشاورز و صاحب زمین در محصول است که نوعی شرکت کار و سرمایه برای امر کشاورزی است و در آن هر نوع زیانی بر عهده مالک است. مشروعیت مزارعه به صاحبان زمین امکان می دهد که اگر توانایی کار ندارند، زمینشان را در اختیار کشاورز قرار داده و هر دو از زمین بهره مند شوند و این به توسعه کشاورزی کمک می کند.

مساقات قراردادی میان باغبان و مالک است به شکلی که در آمد باغ به صورت مشاع میانشان تقسیم شود. مساقات در صورتی صحیح است که کار باغبان در پیدایش میوه درختان یا ازدیاد کیفی و کمی آن موثر باشد.

اجاره قراردادی است که در آن، کار موجر یا منافع ملکش در ملک مستاجر در می آید بر خلاف عاریه، که عاریه گیرنده فقط حق انتفاع از منافع ملک را دارد. در اجاره مبلغ اجرت، مدت اجاره و مورد آن، باید مشخص باشد.

سرقفلی عقدی است میان موجر و مستاجر مبنی بر این که موجر مبلغ اجاره را افزایش نداده و حق پس گرفتن مورد اجاره را نداشته باشد و در برابر آن مستاجر سرقفلی بگیرد بنابراین سرقفلی، مالی است که در برابر دست برداشتن از حقی، به صاحب آن حق داده می شود.

جعاله عقدی است که در آن شخصی متعهد می شود در برابر انجام کاری معین، مالی به انجام دهنده بپردازد و در صورتی صحیح است که انجام آن کار، از واجبات عینی یا کفایی برای انجام دهنده نباشد و همچنین مانع شرعی یا عقلی از انجام آن نداشته باشد.

« بیع » فروش کالا به مال مشخص است و ارکان آن عبارتند از: فروشنده و خریدار، عوض و معوض، و این دو رکن اخیر باید جنبه مالیت داشته و در ملک خریدار و فروشنده باشد و هر یک توان تسلیم آن را به دیگری داشته باشند. بیع عقد لازم است ولی در موارد خیار قابل فسخ است و مهمترین خیارها عبارتند از: خیار مجلس، حیوان، شرط، غبن، تاخیر، عیب و خیار رویت. درآمدهای نامشروع عبارتند از: فروش چیزهای نجس، فروش آنچه که

فقط کاربرد حرام دارد. مال حاصل از راه انجام کار حرام مثل غنا، فروش اسلحه به دشمنان دین و گرفتن اجرت برای انجام واجبات.

«صلح» توافق دو طرف است بر تملیک اموالی بر یکدیگر یا گذاشتن از حقی، هر چند صلح، گاهی نتیجه بیع، اجاره، هبه و ابراء را دارد اما موجب نمی شود که احکام خاص آن معاملات به عقد صلح سرایت کند.

«ودیعه» عقدی است که به موجب آن، فردی امانت نزد دیگری می گذارد. اگر امانتدار در نگهداری امانت کوتاهی نکند، ضامن تلف شدن آن نیست و در صورت مرگ امانت گزار، مال نزد امانت دار، امانت شرعی است و باید آن را به وارثانش برگرداند.

دین مالی است که به سببی به عهده شخص می آید. برخی از اسباب دین عبارتند از قرض گرفتن و کالایی را نسیه خریدن. قرض عبارت است از تملیک مال به دیگری به شرط این که وی پرداخت آن را ضمانت کند و قرض گیرنده در چیزهایی مثل ضامن ادای مثل و در اجناس قیمتی ضامن ادای قیمت است.

رهن، گرو گذاشتن مالی از سوی بدهکار نزد طلبکار است که اگر بدهی اش پرداخت نشد آن را از مال رهنی دریافت کند؛ از این رو باید چیزی که گرو

گذاشته می شود کالایی باشد که خرید و فروشش صحیح است. تصرف رهن دهنده و گیرنده در شیء گرو بدون اجازه دیگری جایز نیست.

مضاربه عقدی است بین سرمایه دار و کارگزار وی در تجارت و سود حاصل به نحو مشاع بینشان تقسیم می شود در صورتی که عامل کوتاهی نکند، تلف شدن سرمایه به عهده سرمایه دار است.

ربا که حرمتش از ضروریات دین است بر دو قسم است: ۱- ربا معاملی و آن عبارت است از مبادله دو کالای هم جنسی که مکیل یا موزنند با دریافت اضافی از یک طرف ۲- ربای قرضی و آن قرض دادن مال است به شرط که قرض گیرنده با زیاده بازگرداند.

ربا، خوردن مال حرام است ؛ زیرا به سبب قرض، مال از ملک قرض دهنده خارج می شود بنابراین گرفتن سود از سوی وی، تجاوز به حق مقترض است. حیله های ربا مشروع نیست چون مبارزه با غرض قطعی شارع است.

بانک موسسه ای تجاری است که پول های مردم را جمع کرده و در زمینه های اقتصادی به کار می اندازد. بانک به غیر از افتتاح حساب جاری، می تواند پول مردم را طبق عقود اسلامی در کارهای تولیدی و تجاری به کار گیرد یا به سبب وکالت از صاحبان پول با کارگزاران تجاری، عقود معاملاتی منعقد

کند و حق وکالت خویش را دریافت کند. (به شرطی در عمل به عقود عامل باشد)

احکام خانواده

ازدواج امری مشروع و پسندیده است و در قرآن، نکاح در برابر زنا قرار داده شده است. ازدواج بر دو نوع دائم و موقت است. در ازدواج دائم، مرد مسئول هزینه زندگی زن است و زن موظف به تمکین در برابر مرد. اسلام تعدد زوجات برای مرد را لغو نکرده اما آن را به چهار زن محدود کرده و داشتن عدالت را برای مرد شرط نموده است. بدیهی است که اگر شکل قانونی ازدواج دائم، تک همسری باشد، با توجه به این که همیشه تعداد زنان بر مردان فزونی دارد، گروهی از زنان بی شوهر می مانند.

در ازدواج موقت، زن و مرد آزادی بیشتری دارند و مدت زمان ازدواج خود را تعیین می کنند و هزینه زندگی زن نیز به عهده مرد نیست. برخی از مشکلات اجتماعی، با ازدواج موقت قابل حل است و مشروعیت آن از ویژگی های مکتب اهل بیت است سائر مذاهب فقهی با توجه به حکم خلیفه دوم آن را ممنوع می دانند.

درباره حقوق مشترک زن و مرد باید گفت: زن و مرد هر دو انسانند و از حقوق انسانی خود برخوردار. هر دو می توانند در اثر بندگی، به خداوند تقرب جویند، در هر یک از جناح حق و باطل، هم مرد و جود دارد هم زن، زنان همانند مردان در تصمیم گیری های سیاسی و اقتصادی مستقلند. اسلام به زن و مرد سفارش نموده که کانون خانواده را صمیمی و گرم نگهدارند و طلاق با این که منفورترین حلال ها شمرده شده است، اما در مواردی تنها راه نجات زن و مرد است؛ زیرا اگر به عللی شعله محبت مرد نسبت به زنش خاموش شود و تدابیر لازم برای تجدید حیات ازدواج به ثمر نرسد چاره ای جز جدایی زن و مرد از همدیگر نیست و اسلام آنها را مجبور نکرده که از سر اضطرار تا آخر عمر با همدیگر زندگی کنند. البته اسلام در امر طلاق سخت گیری کرده و از این رو، پاکی زن از حیض و نفاس و وقوع طلاق در حضور دو شاهد عادل را از شرایط صحت طلاق قرار داده است.

احکام حقوق کودک

اسلام برای تامین سعادت همه مراحل زندگی انسان، حتی برای قبل از به دنیا آمدنش برنامه ریزی کرده است که از جمله آن ها عبارتند از: ۱- بیان آداب مقاربت که در چه حالت یا اوقاتی، آمیزش استحباب و یا کراهت دارد؛ زیرا زمان و مکان انعقاد نطفه، در ساختار روانی کودک موثر است. هر چند علت تامه سرنوشت او نیست. ۲- بیان احکام ولادت از تعیین نام نیک برای کودک تا گرفتن دایه خردمند و پاکدامن و مشخص کردن مربی وی تا به سن بلوغ برسد.

بدیهی است تصرفات کودک در اموالش، نافذ نبوده و حق تصمیم گیری در این گونه موارد با ولی شرعی وی می باشد.

اسلام بر خلاف عصر جاهلیت، ارزش بیشتری برای دختر قائل شده و آن را حسنه معرفی نموده و دختر فاطمه نام را، سزاوار اکرام بیشتری دانسته است. پدر و مادر مسئول تربیت و راهنمایی فرزند به سوی بندگی خدا هستند. آنان باید با احترام با فرزندان شان رفتار کنند و از رفتارهای تبعیض آمیز درباره ایشان خودداری ورزند.

اسلام برای حفظ پاکدامنی کودکان دستوره‌های خاصی برای بستر خواب آنان و برنامه‌های آمیزشی پدر و مادر، ارائه کرده است و به پدر و مادر سفارش نموده که فرزندانشان را به عبادت وادارند و آنان را با دانش روز و فنون عصر آشنا سازند.

احکام قضایی

نظام قضایی اسلام در کنار نهادهای تعلیم و تربیت، عامل بازدارنده از تجاوز افراد به حقوق دیگران بوده و عدالت را برقرار می‌سازد و این علاوه بر تدابیری است که اسلام برای زدودن جرم و جنایت از جامعه اندیشیده است مانند تشویق به کار، حمایت از مستمندان و کمک به توزیع عادلانه ثروت، تشویق به ازدواج، جلوگیری از درآمدهای نامشروع و...

قضاوت، همان داوری و فصل خصومت است که در زمان غیبت به فقهای واجد شرایط واگذار شده و مراجعه مردم به غیر آنان رجوع به طاغوت است. سیستم قضایی اسلام چنان مستقل است که حتی می‌تواند شخص اول کشور را در صورتی که شاکی داشته باشد، به محکمه احضار نماید.

صفات قاضی عبارتند از: بلوغ، عقل، ایمان، عدالت، مرد بودن، حلال زادگی و

اجتهاد

برخی آداب داوری: رعایت تساوی بین دوطرف درگیر حتی در نگاه کردن به آنان، حفظ بی طرفی در شنیدن مطالب، داوری کردن در مکان های باز و قابل دسترس مردم، قضاوت نکردن در حالاتی همچون خشم، غم، شادی و... .

ملاک های داوری از این قرارند: علم قاضی، شهادت دو فرد عادل، اقرار یا سوگند یکی از دو طرف دعوا. شیوه های جدید جرم شناسی می تواند در حصول علم قاضی موثر باشد.

حکم و داوری قاضی در صورتی که با ملاک های یاد شده انجام گیرد، غیر قابل نقض است؛ مگر این که شخص محکوم نزد قاضی دیگری رفته و ادعا کند که بر وی ستم شده و در این صورت باید پرونده اش بررسی شود و قاضی اول پاسخگو باشد. اگر خوانده ادعای خواهان را انکار کند، خواهان باید بینه بیاورد وگرنه با سوگند خوانده برا نکارش، دعوا پایان می یابد مگر این که وی سوگند را به خواهان رد کند.

صفات گواهان عبارتند از: بلوغ، عقل، عدالت، حلال زادگی، گدا نبودن، شهادت بنا به دعوت بوده و شاهد مورد تهمت نباشد مثل این که گواهی برای شاهد سودآور بوده یا ضرری را از او دفع کند.

شهادت دو زن معادل شهادت یک مرد است؛ زیرا باید شاهد در مقام تحمل و ادای شهادت واقع بینانه عمل کرده و تحت تاثیر احساسات نباشد و مردان در این ویژگی ها قوی تر از زنانند و احتیاط حکم می کند که اگر شاهد، زن است زن دیگری نیز همراهش شهادت دهد تا احتمال از بین رفتن حق کاهش یابد.

شهود باید نسبت به واقعه علم مستند به حس یا قریب به حس داشته باشند و گواهیشان بر واقعه، از نظر نوع، زمان، مکان و خصوصیات دیگر یکسان باشد.

حقوق جزا (حدود ، تعزیرات ، قصاص و دیات)

انواع کیفر عبارتند از: کیفر وجدان و شکل ملامت و سرزنش؛ کیفر طبیعی همانند ابتلای زناکار به بیماری های جنسی؛ کیفر اخروی و کیفرهای دنیوی که در اسلام به شکل حدود، قصاص و دیات برای انواع جرم ها تعیین شده است.

اجرای کیفرهای اسلامی بیش از چهل روز باران، برای جامعه فایده دارد.

اجرا حدود در اسلام، رحمت الهی را در پی دارد، انواع حد عبارت است از : ۱-

قتل برای زنای با محارم و زنای با عنف، ناسزاگویی به معصومین، ادعای

پیامبری، انجام سحر و جادوگری، محاربه، ارتداد فطری و ملی ۲- سنگسار
کردن برای زنان مرد و زن محصن. ۳- صد تازیانه برای زنانی غیر محصنه
۴- هشتاد تازیانه برای شراب خواری و افترا زدن به زن پاکدامن ۵- بریدن
چهار انگشت برای دزدی.

در صورت وجود شبهه و عدم ثبوت کامل جرم، به قاعده درء حد، کیفر جزا
نمی شود.

موجبات قصص عبارت است از قتل و ایراد نقص عضو یا جراحت و هر کدام
از این ها یا عمدی است یا شبه عمد یا خطای محض. قتل عمد، قصاص و شبه
عمد دیه در پی دارد و قتل خطای محض موجب دیه بر عاقله است که عبارتند
از: عصبه، معتق، ضامن الجریره و امام معصوم (ع).

دیه یا خونبها، مالی است که مجرمین در برابر جرائم خود باید بپردازند. دیه
قتل عمد یکی از شش چیز است: ۱۰۰ شتر داخل در ۶ سال، ۲۰۰ گاو، ۱۰۰۰
گوسفند، ۲۰۰ دست لباس، ۱۰۰۰ دینار مسکوک، ۱۰۰۰۰۰ درهم مسکوک. در
قتل شبه عمد و خطایی نیز میزان همین مقدار است البته اگر برای پرداخت دیه
شتر را انتخاب کند، در سن و سال شتر تخفیف داده شده است.

دیه زن مسلمان نصف دیه مرد است. و در ماه های حرام یک سوم دیه افزوده می شود.

کسانی که مجتهد نیستند و نمی توانند به احتیاط عمل کنند واجب است از مجتهد تقلید نمایند. (حضرت امام خمینی ره)

توضیح اصطلاحات

واجب: آنچه خداوند لازم کرده است که انجام دهیم.

عبارت « باید انجام داد» نیز به معنی « واجب است» می باشد.

حرام: هر عملی که لازم است آن را ترک کنیم.

عبارت « نباید انجام داد» و « جایز نیست» به معنی « حرام است» می باشد.

مباح: هر عملی که انجام دادنش نه خوب است و نه بد، و نیز مباح یعنی آنچه که غصبی نباشد یعنی صاحب آن به ما اجازه استفاده را داده باشد.

مستحب: عملی که بهتر است انجام دهیم اما واجب هم نیست و انجام ندادن آن مجازات ندارد.

مکروه: عملی که بهتر است انجام ندهیم امام حرام نیست و انجام دادن آن مجازات ندارد.

احتیاط واجب: اگر حکم مسئله ای احتیاط واجب است مثل واجب است با این تفاوت که اختیار داریم یکی از دو راه زیر را در مورد آن انتخاب کنیم.

۱. به همین حکم عمل کنیم.

۲. در مورد این حکم به فتوای مجتهد اعلم که از لحاظ اعلم بودن در درجه دوم است مراجعه کنیم.

۳- احتیاط مستحب: اگر حکم مسئله ای احتیاط مستحب باشد، انجام دادن آن واجب نیست.

متن ارائه شده از رساله حضرت امام خمینی (ره) می باشد و اختلاف فتاوا و نظرات مراجع عظام جهان تشیع، از جمله حضرت آیت الله بهجت، حضرت آیت

الله مكارم شيرازى و حضرت آيت الله العظمى خامنه اى ولى امر مسلمين جهان

مى باشد.

در صورت اختلاف آرا در فتاوا به رساله مرجع تقليد خود مراجعه نماييد.

احکام تقلید (۱)

موضوع	مسئله
مقدمه	ما مسلمانان وقتی که به سن تکلیف می رسیم باید دستورات دینی خود را طبق رساله « مرجع تقلید خود» انجام دهیم.
سن تکلیف	طبق سال قمری، سن تکلیف دختران ۹ سال تمام و پسران ۱۵ سال تمام می باشد. ^۱
انتخاب مرجع تقلید	اگر در ابتدای سن تکلیف هستیم و برای اولین بار می خواهیم مرجع تقلید انتخاب کنیم باید مرجع تقلیدی را انتخاب کنیم که زنده باشد. ولی اگر مرجع تقلیدمان از دنیا رفته باشد باز هم می توانیم با اجازه مرجع تقلید زنده از او تقلید کنیم. ^۲
راه های شناخت مرجع تقلید اعلم	۱. خود انسان اهل علم و مجتهد شناس باشد و به اعلم بودن مرجع تقلید یقین پیدا کند. ۲. دو نفر انسان عالم عادل، مرجع تقلید اعلم را معرفی کنند.

^۱ - طبق سال شمسی سن تکلیف دختران ۸ سال و ۹ ماه تمام و پسران ۱۴ سال و ۷ ماه تمام می باشد.
^۲ - آیت الله بهجت و آیت الله مکارم: اگر مرجع تقلیدی که از دنیا رفته، اعلم باشد یعنی در شناخت احکام از بقیه مراجعه استادتر باشد، واجب است بر تقلید از او باقی بمانیم.

۳. عده ای از علمای خبره، مرجع تقلید اعلم را معرفی کنند.	
---	--

احکام تقلید ۲

مسئله	موضوع
<p>۱- مرد باشد ۲- زنده باشد ۳- عادل باشد</p> <p>۴- شیعه دوازده امامی باشد.</p> <p>۵- بنابر احتیاط واجب در فهمیدن حکم خدا از بقیه استادتر باشد و بعضی شرایط دیگر</p>	مقدمه
<p>از چند راه می توانیم احکام مرجع تقلید را به دست آوریم:</p> <p>الف- می توانیم از خود مرجع تقلید بشنویم.</p> <p>ب- می توانیم از دو نفر عادل بشنویم.</p> <p>ج- از کسی که مورد اطمینان و راستگوست و به او اعتماد داریم بشنویم.</p> <p>د- در رساله مرجع تقلید ببینیم.</p>	<p>راه های به دست آوردن دستورات مرجع تقلید</p>
<p>مسائلی را که غالباً به آنها احتیاج داریم، واجب است یاد بگیریم.</p>	یادگیری احکام
<p>در اصول دین تقلید جایز نیست و هر مسلمانی باید با دلیل و برهان یا با مراجعه به فطرت و وجدان خویش به وجود خدا یقین پیدا کند.</p>	تقلید باطل

برای این کار می توانیم با مطالعه کتابهای عقاید و پرسیدن از کسانی که اطلاعات کافی دارند به حقیقت برسیم.	
---	--

بحث دوم : طهارت

نجاسات ۱

موضوع	مسئله
مقدمه	<p>یکی از شرایط صحیح بودن نماز، پاک بودن از نجاسات است. بنابراین باید نجاسات را بشناسیم و خود را از آنها پاک کنیم. همه چیز در دنیا پاک است مگر موارد زیر:</p> <p>۱- ادرار ۲- مدفوع ۳- منی</p> <p>۴- مردار ۵- خون ۶- سگ و خوک</p> <p>۷- کافر ۸- شراب و سایر مایعات مست کننده</p>
ادرار و مدفوع انسان و حیوان	<p>* ادرار و مدفوع انسان، نجس است. * ادرار و مدفوع حیواناتی که حرام گوشت هستند و خون جهنده دارند^۱ نجس است مثل گربه و موش. بنابراین مدفوع حیوانات حلال گوشت، مانند گاو و مرغ و گوسفند پاک است.</p>
حیوانات دارای خون جهنده	<p>حیواناتی که اگر رگ بدنش را ببرند خون با فشار بیرون می آید مثل گوسفند و گربه.</p>

^۱ - آیت الله بهجت و آیت الله مکارم: بنا بر احتیاط واجب، ادرار و مدفوع حیوانات حرام گوشتی که خون جهنده ندارند هم نجس است ولی ادرار و مدفوع حیوانات کوچک مانند پشه که گوشت ندارند پاک است.

مدفوع پرندگان و مدفوع اسب و الاغ	الف- فضله پرندگان حرام گوشت، نجس است ^۱ مثل طوطی ب- خوردن گوشت اسب و الاغ مکروه است ولی ادرار و مدفوعشان پاک است.
منی	منی انسان و حیوانی که خون جهنده دارد نجس است.

نجاسات ۲

موضوع	مسئله
احکام میت	<p>* انسانی که می میرد تا وقتی که غسلش نداده اند تمام بدنش نجس است به جز قسمت های بی روح بدن مثل: ناخن، مو</p> <p>* بدن شهید بدون غسل هم پاک است.</p> <p>* پوست لب انسان و اعضای دیگر بدن که گاهی کنده می شود اگر وقت افتادنش رسیده باشد و کنده شود پاک است و اگر خودمان به زور آن را بکنیم نجس است.</p>
حکم حیوان مرده	حیوانی که خون جهنده دارد و خودش مرده تمام بدنش نجس است به جز قسمتهای بی روح بدن. مثل پشم گوسفند یا پر مرغی که خودش مرده یعنی ذبح شرعی نشده باشد.
حکم اجناس خارجی	انواع عطر، ادکلن، دارو، روغن، صابون، مواد غذایی غیر گوشتی مثل پنیر که از خارج وارد می شود اگر یقین به نجاستش نداشته باشیم، پاک است

^۱ - آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم: فضله پرندگان حرام گوشت، نجس نیست

<p>۱- اگر جنس لباسهایی که از کشورهای غیر اسلامی وارد می شود از مو، پشم یا کرک باشد و از خوک و سگ نباشد پاک است.</p> <p>۲- اگر جنس لباسی که از کشورهای غیر اسلامی وارد شده چرم باشد و ندانیم ذبح شرعی شده یا نه، آن لباس نجس است.^۱ مثل کاپشن یا کفش چرمی زیرا وسایل چرمی یا از حیوانات حرام گوشت است یا از حیوانات حلال گوشتی است که ذبح شرعی نشده است.</p>	<p>حکم لباسهای داخلی و خارجی</p>
---	--------------------------------------

^۱ - آیت الله مکارم: آن لباس پاک است و نماز خواندن با آن لباس اشکالی ندارد.

^۲ - آیت الله خامنه ای: اگر احتمال بدهید که ذبح اسلامی شده، پاک است و اگر یقین دارید که ذبح اسلامی نشده، نجس است.

نجاسات ۳

موضوع	مسئله
حکم خون انسان و حیوان	خون انسان و حیوانی که خون جهنده دارد نجس است، بنابراین خون پشه و ماهی که خون جهنده ندارند پاک است.
خون در تخم مرغ	خونی که گاهی درون تخم مرغ دیده می شود نجس نیست ولی بنابر احتیاط واجب نباید آن را خورد. ^{۳و۲،۱}
خون لثه ها	گاهی از لثه های ما خون بیرون می آید که در این صورت اگر به قدری کم باشد که وقتی با آب دهانمان مخلوط شود در آن حل شود و از بین برود پاک است و فرو بردن آب دهان در این صورت اشکال ندارد
خونی که در ظرف غذا افتد	اگر موقع جوشیدن غذا ذره ای خون در آن بیفتد تمام غذا و ظرف آن نجس می شود و جوشیدن و حرارت، پاک کننده نیست.
نگهداری سگ و خوک در منزل	تمام بدن سگ و خوکی که در خشکی زندگی می کنند نجس است. بنابراین کسانی که در منزل خود، سگ نگهداری می کنند باید بدانند که: اولاً: رطوبت سگ هر چند آب دهانش باشد نجس است.

۱- آیت الله خامنه ای: خون در تخم مرغ پاک است ولی خوردنش حرام است.

۲- آیت الله مکارم: نجس و خوردن آن حرام است.

۳- آیت الله بهجت: اگر خون در زرده باشد سفیده پاک است و اگر در سفیده باشد زرده پاک است.

ثانیاً: اگر دست خیس یا هر چیز خیس به بدن سگ بخورد نجس می شود. همچنین
اگر بدن سگ خیس باشد به هر جا که برخورد کند آنجا نجس می شود.

موضوع	مسئله
کافر	<p>به این افراد کافر می گویند:</p> <p>۱. کسی که به وجود غذا اعتقاد ندارد.</p> <p>۲. کسی که معتقد است غیر از «الله» خدای دیگری نیز هست</p> <p>۳. کسی که پیامبری حضرت محمد (ص) را قبول ندارد^۱</p> <p>۴. کسی که یکی از اصول و ضروریات دین را قبول ندارد، البته در صورتی که بداند آن چیز جزء ضروریات دین است و قبول نداشتن آن باعث انکار وجود خدا یا یکی بودن خدا یا نبوت گردد.</p>
حکم کافر	<p>تمام بدن کافر حتی مو و ناخن او نجس است یعنی اگر مثلاً با دست خیس با او تماس داشته باشیم دستمان نجس می شود</p>
دشمن امامان	<p>اگر مسلمانی به یک از دوازده امام توهین کند یا با آنان دشمنی داشته باشد نجس است.</p>
مایعات مست	<p>شراب و هر مایعی که انسان را مست می کند نجس است و خوردن آن حرام</p>

^۱ - آیت الله خامنه ای: مسیحی ها، یهودی ها و زرتشتی ها پاکند.

کننده	است.
آب انگور چگونه نجس می شود؟	اگر آب انگور به واسطه پختن و یا به خودی خود جوش بیاید و حتی اگر مست کننده نباشد، خوردنش حرام است ولی نجس نیست. ^۱
خرما و کشمش در غذا	اگر خرما یا کشمش در غذا جوش بیاید پاک است و خوردن آن حلال است. ^۲

^۱ - آیت الله مکارم : بنا بر احتیاط واجب تمام کفار نجس هستند از جمله مسیحی ها و یهودی ها.

^۲ - آیت الله بهجت: بنا بر احتیاط واجب پاک نیست و نمی توان خورد.

احکام نجاست

موضوع	مسئله
چگونه چیز پاک، نجس می شود؟	هرگاه یک شیء پاک با شیء نجس برخورد کند به شرطی نجس می شود که یکی از آن دو یا هر دو به قدری تر باشند که تری یکی به دیگری سرایت کند. ^۱
نجس شدن مایعات مضاعف	هرگاه یک نطقه از مایعاتی مثل روغن مایع، نجس شود تمام آن نجس می شود ولی اگر نقطه ای از روغن جامد نجس شود فقط آن محل نجس است. ^۲
افتادن ورق قرآن در توالی	اگر ورق قرآن یا اسم ۱۴ معصوم علیهم السلام یا تسبیح تربت یا مهر تربت در توالی افتد: اولاً: اگر بشود آن را بیرون آورد واجب است بیرون آوریم. ثانیاً: اگر نشود بیرون آورد، بر کسانی که اطلاع دارند واجب است به آن توالی نروند تا یقین کنند که آن ورق یا تسبیح یا مهر کربلا پوسیده و از بین رفته است.
سکه ۱۰ تومانی	اگر سکه های ۱۰ تومانی که روی آن اسم مبارک امام رضا (ع) نوشته شده در چاه توالی افتد حکم مسئله قبلی را دارد.
دیدن کسی که با لباس نجس نماز	اگر ببینیم کسی که با لباس نجس نماز می خواند لازم نیست به او بگوییم.

^۱ - آیت الله خامنه ای: متنجس سوم، چیزی را نجس نمی کند.

^۲ - آیت الله بهجت: اگر به قدری غلیظ باشد که نجاست به جاهای دیگر سرایت نکند، قسمت هایی که نجاست به آن نرسیده، نجس نمی شود.

می خواند	
خوردن نجاست	خوردن و آشامیدن چیز نجس، حرام است.

اقسام آبها (۱)

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از چیزهایی را که می توان در پاک کردن نجاسات استفاده کرد آب است. در شریعت مقدس اسلام، آب انواع گوناگون و شرایطی برای پاک کردن نجس دارد.
اقسام آب	الف- آب مضاف: آبی است که یا از چیزی گرفته شود مثل آب هنداونه و گلاب و آب غوره؛ یا آنکه با چیزی مخلوط شده باشد مثل آبی که به طوری با خاک مخلوط شده که دیگر به آن، آب نگویند
انواع آب مطلق	ب- آب مطلق: آبی است که مضاف ن باشد. ۱- آب کر ۲- آب قلیل ۳- آب جاری ۴- آب باران ۵- آب چاه
آب کر چیست؟	آبی است که ظرفی را که طول و عرض و ارتفاع آن هر کدام سه و جب و نیم باشد پر کند. بر حسب وزن، اندازه آب کر، حدود ۳۷۷ کیلوگرم و بیشتر است. ^۱

^۱ - آیت الله بهجت: سه و جب

حکم آب کر	اگر عین نجس مثل ادرار یا خون به آب کر برسد در صورتی که بو یا رنگ یا مزه آن آب را تغییر دهد آن آب نجس می شود و اگر تغییر ندهد نجس نمی شود.
آب قلیل	آبی است که کمتر از آب کر باشد مثل یک کاسه آب
حکم آب قلیل	* اگر آب قلیل با نجاست برخورد کند نجس می شود. * آب قلیلی که برای برطرف کردن نجاست، روی چیز نجس ریخته می شود و از آن جدا می گردد نجس است، مثل هنگامی که برای طهارت گرفتن در دستشویی از آفتابه استفاده می کنیم، آبی که جدا می شود و می ریزد نجس است مگر با شرایطی خاص.
آب جاری	آبی است که از زمین بجوشد و جریان داشته باشد مثل آب چشمه و قنات
حکم آب جاری و آب لوله کشی	آب لوله کشی ساختمان که متصل به آب کر است در حکم آب کر است البته بعضی آن را جاری می دانند که در حکم تفاوتی ندارد.
آب باران	آب باران در حال باریدن یکی از آبهایی است که می تواند چیز نجس را پاک کند.
آب باران چگونه چیز نجس را پاک می کند؟	مثال: اگر یک پارچه یا ظرف آلوده به خون داشته باشیم و یا زمین خانه مان آلوده به خون شده باشد ابتدا باید خون را از آن برطرف کنیم سپس اگر یک بار باران بر آن ببارد پاک می شود. البته باریدن دو سه قطره کافی نیست بلکه باید

طوری باشد که بگویند باران می آید.	
آب چاه نیز پاک و پاک کننده است.	آب چاه
اگر چیز نجس را در آب چاه، آب بکشیم پاک می شود و خود آب چاه هم در صورتی که رنگ و بو و مزه اش به وسیله نجاست، تغییر نکند پاک است.	حکم آب چاه
<p>* آب مضاف مثل آب گل آلود، چیز نجس را پاک نمی کند.</p> <p>* وضو و غسل با آب مضاف باطل است.</p> <p>* اگر ذره ای نجاست در آب مضاف بریزد کل آن آب نجس می شود هر چند بود یا رنگ یا مزه آن را تغییر ندهد. (به اختلاف فتاوی در پاورقی درس هفتم توجه کنید)</p>	حکم آب مضاف
<p>اگر بو یا رنگ یا مزه آبی که نجس شده خود به خود از بین برود پاک نمی شود بلکه باید آن را با آب کر یا باران یا جاری یا آب چاه مخلوط کنیم تا رنگ و بو و مزه اش از بین برود. در این صورت پاک می شود.</p> <p>مثال: اگر یک سطل آب نجس داشته باشیم یا آب حوض خانه مان نجس شده باشد، می توانیم آن را به شیر آبی که متصل به آب کر است (آب لوله کشی) وصل کنیم تا رنگ و بو و مزه نجاست از آن برطرف شود و پاک شود.</p>	<p>طریق پاک کردن آب نجس</p>

احکام دستشویی رفتن

موضوع	مسئله
پوشاندن عورت	واجب است که در موقع دستشویی کردن و به طور کلی در همه حالات، عورت خود را از دیگران بپوشانیم
حکم طهارت گرفتن برای نماز	واجب است برای نماز خواندن، خود را از نجاست ادرار و مدفوع پاک کنیم.
کیفیت پاک کردن مخرج ادرار	مخرج ادرار فقط با آب پاک می شود: الف- آب قلیل: اگر با آفتابه طهارت می گیریم ابتدا باید ادرار را با آب برطرف کنیم سپس مردان یک مرتبه ^۱ و بنابر احتیاط واجب زنان دو مرتبه بشویند. ب- آب غیر قلیل: اگر با شلنگ متصل به آب لوله کشی طهارت می گیریم، وقتی که ادرار به وسیله آب برطرف شد یک بار شستن برای زن و مرد کافی است.
عمل استبراء	استبراء کردن بعد از خروج بول و منی عملی است که انجام ندادن آن گاهی

^۱ - آیت الله مکارم: مرده م باید دو مرتبه بشوید . آیت الله بهجت: زن نیز حکم مرد را دارد. آیت الله خامنه ای : دو بار شستن بنا بر احتیاط واجب است.

<p>ممکن است در صحیح بودن طهارت و نماز مشکلی ایجاد کند، برای آگاهی از انجام این عمل به رساله مرجع تقلید خود، مراجعه کنید.</p>	
<p>مخرج مدفوع را می توان با آب و غیر آب مثل سنگ و پارچه و کاغذ پاک کرد.</p> <p>الف- به وسیله آب: اگر با اول طوری شسته شود که چیزی از نجاست باقی نماند، دوباره شستن لازم نیست چه آفتابه باشد و چه شلنگ آب لوله کشی.</p> <p>ب- به وسیله سنگ یا کاغذ یا پارچه بهتر است که سه بار کشیده شود که البته احتیاطاً باز هم پاک نمی شود^۱ ولی می توان نماز خواند.</p>	<p>کیفیت پاک کردن مخرج مدفوع</p>
<p>رو به قبله یا پشت به قبله ادرار و دستشویی کردن حرام است یعنی در موقع ادرار و دستشویی کردن نباید شکم و سینه، رو به قبله یا پشت به قبله باشد. البته در موقع طهارت گرفتن اشکالی ندارد.</p>	<p>ادرار و دستشویی کردن رو به قبله یا پشت به قبله</p>

^۱ - آیت الله بهجت و آیت الله مکارم: پاک می شود و می توان نماز خواند.

پاک کننده ها (۱)

مسئله	موضوع
<p>مهمترین چیزهایی که می توانند چیز نجس را پاک کنند عبارتند از: آب، زمین، آفتاب، اسلام.</p>	<p>مقدمه</p>
<p>هنگامی که بخواهیم به وسیله آب، نجاستی را پاک کنیم باید آن آب چند شرط را داشته باشد:</p> <p>اول: مطلق باشد؛ یعنی خالص باشد و مثل آب گل آلود، مضاف نباشد.</p> <p>دوم: خود آب، پاک باشد.</p> <p>سوم: وقتی چیز نجس را می شوئیم، آب مضاف نشود و بو یا رنگ یا مزه نجاست را هم نگیرد.</p> <p>چهارم: قبل از آب کشیدن چیز نجس، اصل نجاست از آن چیز برطرف شود.</p>	<p>شرایط آب کر برای پاک کردن چیز نجس</p>
<p>* نجاست را از آن برطرف می کنیم سپس یک بار آن را زیر شیر آب می گیریم تا پاک شود.</p> <p>* ظرفی را که با شراب، نجس شده یا سگ و خوک از آن چیز مایع</p>	<p>طریقه آب کشیدن ظرف نجس با آب لوله کشی (آب کر)</p>

<p>خورده، باید به تعداد بیشتر و با روشی خاص که در رساله ها آمده ، شست.</p>	
<p>۱. اصل نجاست را از آن برطرف می کنیم سپس یک بار زیر شیر آب می گیریم پاک می شود.</p> <p>۲. آبی را که در لابلای لباس می ماند با فشار دادن خارج می کنیم.^۱</p> <p>۳. اگر بعد از آب کشیدن، رنگ یا بوی نجاست مثل رنگ خون در لباس بماند اشکالی ندارد.</p>	<p>طریقه آب کشیدن لباس نجس با آب لوله کشی (آب کر)</p>
<p>اگر بدن ما یا گوشت خوراکی مثلاً خون آلوده شده باشد ابتدا خون را از آن برطرف می کنیم سپس آن را زیر شیر آب می گیریم تا پاک شود.^۲</p>	<p>طریق آب کشیدن بدن نجس یا گوشت خوراکی نجس با آب لوله کشی</p>

^۱ - آیت الله بهجت: فشار دادن لازم نیست.

^۲ - بین خون بدن انسان و خون گوشت های خوراکی که از بازار می خریم یک تفاوت وجود دارد: خون انسان هم نجس است هم خوردنش حرام است، اما خونی که در گوشت ها باقی می ماند به دلیل آنکه ذبح شرعی شده اند پاک است ولی خوردن آن حرام است.

پاک کننده ها (۲)

موضوع	مسئله
طریق آب کشیدن زمین نجس با آب لوله کشی (آب کر)	مثال: اگر قسمتی از زمین حیاط خانه مان خون آلوده شده باشد: اول: به وسیله پارچه یا هر وسیله ای که بتوان خون را جمع کرد خون را از آن برطرف می کنیم. دوم: آب لوله کشی را به وسیله شلنگ بر روری آن جاری می کنیم تا پاک شود.
زمین	دومین پاک کننده ، زمین است. گاهی در بعضی مناسبتها دیده ایم که در کوچه ها یا خیابانها گوسفند ذبح می کنند و خون آن در کف کوچه یا خیابان باقی می ماند و ممکن است کف کفش ما به این وسیله نجس شود برای پاک کردن کف کفش چه باید کرد؟
طریقه پاک کردن کف کفش به وسیله زمین	* ابتدا اصل خون را از کف پا یا کفش برطرف می کنیم مثلاً با کشیدن پا بر زمین. * سپس بهتر است ۱۵ قدم ^۱ بر روی زمین خاکی یا شن یا آجر فرش، راه برویم تا پاک شود. * اگر بعد از پاک شدن ، بو یا رنگ خون در کف پا یا کفش باقی بماند اشکالی ندارد.
شرایط لازم برای پاک	۱- زمین باید پاک باشد ۲- زمین باید خشک باشد

^۱ - آیت الله خامنه ای : ۱۰ قدم

کننده بودن زمین	۳- کف کفش یا کف پا به وسیله راه رفتن، نجس شده باشد نه از راه های دیگر.
آیا آسفالت پاک کننده است؟	راه رفتن بر روی آسفالت پاک کننده نیست. ^۱

پاک کننده ها (۳)

موضوع	مسئله
آفتاب	گاهی پشت بام، زمین، دیوار، در و یا پنجره خانه، نجس می شود. برای پاک کردن آنها چه باید کرد؟
آفتاب پاک کننده است	آفتاب می تواند با چند شرط، زمین، ساختمان، دیوار، پشت بام، در و پنجره خانه را پاک کند. ^۲
آفتاب چگونه پاک می کند؟	ابتدا اصل نجاست را برطرف می کنیم سپس صبر می کنیم تا آفتاب، رطوبت آن را خشک کند. در این صورت پاک می شود.
شرایط پاک کنندگی آفتاب	اول: چیز نجس کاملاً باید تر باشد تا آفتاب آن را خشک کند. پس اگر خشک باشد باید آن را به وسیله آب، تر کرد. دوم: به وسیله تابش مستقیم آفتاب خشک شود نه با انعکاس از آینه و مانند آن.

^۱ - آیت الله مکارم: راه رفتن بر روی آسفالت پاک کننده است.

^۲ - آیت الله مکارم: آفتاب فقط زمین و پشت بام را پاک می کند ولی بنا بر احتیاط واجب ساختمان و در و پنجره را پاک نمی کند.

<p>سوم: چیزی مثل ابر یا پرده، مانع تابش آفتاب نباشد.</p> <p>چهارم: آفتاب به تنهایی آن را خشک کند نه به همراهی باد.</p> <p>پنجم: هنگام تابش آفتاب، اصل نجاست در آن نباشد.</p>	
<p>قبلاً گفتیم که یکی از نجاسات، کافر است. کافر چگونه پاک می شود؟</p> <p>کافر با اسلام آوردن پاک می شود و باید آسلاام آوردن خود را با دو جمله « اشهد ان ال اله الا الله» و « اشهد ان محمداً رسول الله» ابراز نماید.</p>	<p>چگونگی پاک شدن کافر</p>

بحث سوم: مقدمات نماز

وضو (۱)

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از مقدمات اصلی نماز، وضو است یعنی قبل از نماز باید وضو گرفت، چگونه وضو بگیریم؟
نیت وضو	واجب نیست که نیت وضو را به زبان بیاوریم یا از قلب خود بگذرانیم بلکه همین مقدار که متوجه باشیم که در حال وضو گرفتن هستیم کافی است.

<p>اول: شستن صورت دوم: شستن دست راست سوم: شستن دست چپ</p> <p>چهارم: مسح سر پنجم: مسح پای راست ششم: مسح پای چپ</p>	<p>ترتیب کارهای وضو</p>
<p>چگونه وضو می گیریم؟</p> <p>در وضو ابتدا باید صورت را از بالا به پایین بشوییم یعنی از جایی که موی سر روئیده تا چانه از نظر اول و به اندازه فاصله نوک انگشت شست تا نوک انگشت وسط از نظر پهنا</p>	<p>طریقه شستن صورت</p>
<p>پس از شستن صورت باید از آرنج بلکه کمی بالاتر از آرنج تا نوک انگشتان دست راست و سپس دست چپ را از بالا به پایین بشوییم</p>	<p>طریقه شستن دستها</p>
<p>* در شستن صورت باید دقت کرد که اگر پوست صورت از زیر ابروها و ریش پیدا باشد باید آب را به پوست صورت رساند. ولی اگر پوست صورت از زیر ابروها یا ریش پیدا نباشد لازم نیست آب به پوست برسد و شستن ابرو و ریش کافی است.</p> <p>* باید تمام قسمت های گفته شده دست و صورت را بشوییم و اگر مقدار کمی از صورت یا دست را نشوییم وضو باطل است.</p> <p>* اگر چیزی مانع از رسیدن آب به دست و صورت می شود مانند چسب،</p>	<p>چند نکته</p>

قیر، رنگ روغنی، لاک باید قبل از وضو آن را برطرف کرد.	
--	--

وضو (۲)

موضوع	مسئله
یک بار شستن	در وضو یک بار شستن دست یا صورت واجب است، بار دوم جایز ^۱ است ولی بار سوم حرام است.
یک بار شستن در وضو یعنی چه؟	منظور از یک بار شستن، یک بار آب ریختن نیست بلکه منظور یک بار شستن کامل است؛ یعنی اگر یک بار کاملاً صورت یا دست را (با یک یا چند مشت آب) بشوییم کافیا ست نه اینکه یک مشت آب ریختن ملاک باشد.
طریقه مسح سر	مسح سر، یعنی کشیدن دست بر روی سر (قسمت بالای پیشانی) به اندازه‌ای که اگر کسی ببیند بگوید مسح کرد، ولی بهتر است به اندازه طول یک انگشت و پهنای سه انگشت باشد و لازم نیست از بالا به پایین باشد ^۲ یا با دست راست مسح کند. ^۳
طریقه مسح پا	مسح پا در وضو یعنی کشیدن دست بر روی پا از نوک یکی از انگشتان پا تا برآمدگی روی ^۴ پا، ابتدا پای راست سپس پای چپ.

^۱ - آیت الله مکارم: احتیاط واجب در ترک آن است.

^۲ - آیت الله بهجت: احتیاط واجب آن است که از بالا به پایین بکشیم.

^۳ - آیت الله خامنه ای و آیت الله مکارم: احتیاط واجب آن است که با دست راست باشد.

^۴ - آیت الله خامنه ای: تا مفصل ساق

<p>* روی سر و پاها در هنگام مسح، باید خشک باشد ولی اگر به مقدار کمی مرطوب باشد که هنگام مسح، آب دست بر رطوبت سر و پاها غلبه کند اشکالی ندارد.</p> <p>* در مسح باید دست را بر روی پاها و سر کشید نه اینکه دست را ثابت نگه داریم و پا یا سر را با حرکت دادن، به دست بکشیم ولی حرکت مختصر سر و پا اشکالی ندارد.</p> <p>* در مسح سر لازم نیست که آب به پوست سر برسد ولی اگر موی سر به حدی بلند باشد که اگر شانه کنیم به صورت می ریزد باید ته موها را مسح کنیم.</p>	<p>چند نکته</p>
--	-----------------

شرایط وضو

موضوع	مسئله
شرایط وضو	برای صحیح بودن وضو چند شرط وجود دارد:
شرایط آب وضو	<p>۱. آب وضو باید پاک باشد پس وضو گرفتن با آب نجس صحیح نیست.</p> <p>۲. آب وضو باید مطلق باشد (یعنی مضاف نباشد) پس وضو گرفتن با آب مضاف مثل آب گل آلود یا گلاب صحیح نیست.</p> <p>۳. آب وضو باید مباح باشد پس وضو گرفتن با آب غصبی یعنی آبی که صاحب آن راضی نیست، صحیح نیست.</p>
شرایط ظرف وضو	<p>الف- اگر آب وضو در ظرف استف باید آن ظرف غضبی نباشد یعنی صاحب آن ظرف باید راضی باشد.</p> <p>ب- ظرف آب وضو نباید از طلا و نقره باشد.</p>
شرایط اعضای وضو	<p>* اعضای وضو باید پاک باشند بنابراین اگر مثلاً دست ما خون آلود باشد ابتدا باید آن را آب بکشیم سپس وضو بگیریم.</p> <p>* مانعی در رسیدن آب به اعضای وضو نباید باشد بنابراین اگر جوهر خودکار یا لکه رنگ و چربی یا کرم روی اعضای وضو باشد در صورتی که جرم نداشته باشد، اشکالی ندارد ولی اگر جرم داشته باشد و مانع رسیدن آب به بدن شود باید آن را</p>

<p>برطرف کرد. همچنین است مواد آرایشی روی صورت و ناخنها</p> <p>* استعمال آب برای بدن، ضرر نداشته باشد یعنی اگر ریختن آب روی بدن، باعث بیماری یا تشدید آن می شود نباید وضو گرفت بلکه باید تیمم کرد.</p>	
---	--

احکام وضو

مسئله	موضوع
<p>* وقت برای وضو و نماز کافی باشد. یعنی اگر آخر وقت نماز باشد و وضو گرفتن باعث می شود که وقت نماز تمام شود باید تیمم کنیم تا وقت کمتری بگیرد.</p> <p>* باید با قصد قربت وضو بگیریم یعنی برای انجام فرمان خدا نه برای ریا یا چیز دیگر</p> <p>* ترتیب را باید در شستن اعضای وضو رعایت کنیم.</p> <p>* بین کارهای وضو نباید زیاد فاصله انداخت یعنی باید کارهای وضو را پشت سر هم انجام داد.</p> <p>* کارهای وضو را در صورتی که بتوانیم باید خودمان انجام دهیم و نمی توان از کسی مثلاً در شستن دست و صورت کمک گرفت.</p>	<p>چند شرط کلی</p> <p>برای وضو</p>

<p>۱. تمام نمازهای واجب به جز نماز میت</p> <p>۲. طواف واجب خانه خدا</p> <p>۳. اگر بعد از نماز بخوایم جزئی از نماز را که فراموش شده به جا آوریم</p> <p>مثل سجده یا تشهد فراموش شده</p> <p>۴. تماس بدن با خطر قرآن و اسم خداوند و اسم انبیاء و ۱۴ معصوم</p>	<p>کارهایی که باید برای آنها وضو گرفت</p>
<p>الف- خروج ادرار و مدفوع</p> <p>ب- خارج شدن باد شکم</p> <p>ج- خوابیدن، طوری که گوش نشنود و چشم هم نبیند.</p> <p>د- مستی و بیهوشی و دیوانگی</p> <p>و- جنابت و هر چیزی که موجب غسل باشد.</p>	<p>چه چیزهایی وضو را باطل می کند؟</p>
<p>اگر وضو نداشته باشیم تماس بدنمان (به جز مو) با خطر قرآن حرام است. ولی دست زدن به ترجمه فارسی یا انگلیسی قرآن اشکالی ندارد.</p>	<p>تماس بدن با قرآن</p>
<p>اگر وضو نداشته باشیم تماس بدنمان (به جز مو و ناخن) با اسم خداوند متعال و بنابر احتیاط واجب ۱۴ معصوم حرام است هر چند به زبانی دیگر</p>	<p>تماس بدن با اسم خداوند و</p>

مثلاً به زبان انگلیسی نوشته شده باشد مثل: God:

۱۴ معصوم

غسل

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از مقدمات نماز، طهارت است و یکی از راه های به دست آوردن طهارت، غسل است.
غسلهای واجب	۱- غسل جنابت ۲- غسل حیض ۳- غسل نفاس ۴- غسل استحاضه ۵- غسل مس میت ۶- غسل میت ۷- غسل نذر و عهد و قسم
دو روش غسل	به دو صورت می توانیم غسل کنیم: ۱- غسل ترتیبی ۲- غسل ارتماسی
غسل ترتیبی	در غسل ترتیبی به نیت غسل، سه مرحله را انجام می دهیم: اول: سر و گردن را کاملاً می شوئیم. دوم: طرف راست بدن را کاملاً می شوئیم سوم: طرف چپ بدن را کاملاً می شوئیم.
چند نکته مهم	* قبل از غسل باید هر چیزی را که مانع رسیدن آب به بدن است برطرف کنیم.

<p>* تمام شرطهای وضو، در غسل هم شرط است مثل غصبی نبودن آب.</p> <p>* در غسل ترتیبی لازم نیست بدن را از بالا به پایین بشوییم.^۱</p> <p>* اگر غسل جنابت کنیم نباید برای نماز وضو بگیریم تا وقتی که یکی از مواردی که وضو را باطل می کند پیش آید.</p>	
<p>غسل ارتماسی آن است که با نیت غسل یک باره زیر آب برویم به طوری که آب تمام بدن را فرا گیرد.</p>	<p>غسل ارتماسی</p>

^۱ - آیت الله بهجت: احتیاط واجب است که از بالا شروع کنیم و به قسمت های پایین عضو، ختم کنیم.

غسل جنابت

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از مسائلی که برای نوجوانان پیش می آید و ممکن است در ابتدای نوجوانی با احکام آن آشنا نباشند جنابت است.
علامت بلوغ	یکی از علائم بالغ شدن پسران خروج منی است هر چند که پانزده سال قمری تمام نشده باشد.
جنابت یا جنب شدن یعنی چه؟	یکی از عوامل جنابت خارج شدن رطوبتی به نام منی از انسان در خواب یا بیداری است که علائمی خاص دارد
شک در جنابت	اگر کسی شک کند که منی از او خارج شده یا نه، غسل بر او واجب نیست.
وظیفه جنب	بر کسی که جنب شده واجب است که برای نمازهای خود غسل کند وگرنه نمی تواند نماز بخواند
آنچه بر جنب حرام است	<p>بعضی از کارهایی که بر شخص جنب حرام است عبارتند از:</p> <ul style="list-style-type: none"> * رساندن بدن به خطر قرآن یا اسم پیامبران و ۱۴ معصوم * توقف در مساجد؛ ولی ماندن در حسینیه ها اشکالی ندارد.

* خواندن سوره هایی که سجده واجب دارند. این سوره ها عبارتند از: فصلت، نجم، علق، سجده ^۱	
---	--

تیمم (۱)

مسئله	موضوع
یکی دیگر از راه های طهارت برای نماز، تیمم است	مقدمه
گاهی به جای وضو یا غسل، تیمم واجب میشود. در اینجا به سه مورد از مواردی که باید تیمم کنیم و بیشتر مورد نیاز است اشاره می کنیم:	مواردی که به جای وضو یا غسل باید تیمم کنیم
<p>۱. جایی که به آب دسترسی نداشته باشیم</p> <p>۲. ترس از ضرر آب برای بدن: اگر بترسیم که آب برای بدنمان ضرر داشته باشد مثلاً اگر وضو یا غسل کنیم به شدت سرما می خوریم در اینجا به جای وضو یا غسل باید تیمم کنیم.</p> <p>۳. کمی وقت برای وضو یا غسل</p> <p>مثال: ممکن است یک روز صبح، نزدیک طلوع آفتاب بیدار شویم و وقت آنقدر</p>	

^۱ - آیت الله خامنه ای و آیت الله مکارم: فقط خواندن آیه ای که سجده واجب دارد حرام است نه کل سوره آن.

کم باشد که اگر وضو بگیریم نمازمان قضا می شود. در چنین موردی اگر تیمم نسبت به وضو وقت کمتری می گیرد و باعث می شود که نمازمان قضا نشود، باید تیمم کنیم.

همچنین اگر غسلی بر ما واجب باشد و طولانی بودن زمان غسل باعث شود که نمازمان قضا شود باید تیمم کنیم و البته باید برای نمازهای بعدی غسل کنیم.

تیمم (۲)

موضوع	مسئله
چیزهایی که می توان بر آن تیمم کرد	۱- خاک ۲- کلوخ ۳- ماسه ۴- انواع سنگ مثل سنگی که در نمای ساختمان استفاده می شود. البته تیمم بر کاشی صحیح نیست. ^۱
شرایط چیزی که بر آن تیمم می کنند	۱- پاک باشد (نجس نباشد) ۲- غصبی نباشد
چگونه تیمم کنیم؟	تیمم پنج مرحله دارد: اول: نیت دوم: زدن کف دو دست با هم بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است. سوم: کشیدن کف دو دست به تمام پیشانی و دو طرف آن، از جایی که وی سر روییده تا روی ابرو و بالای بینی چهارم: کشیدن کف دست چپ به تمام پشت دست راست از مچ تا نوک انگشتان. پنجم: کشیدن کف دست راست به تمام پشت دست چپ از مچ تا نوک انگشتان ^۱

^۱ - آیت الله خامنه ای: ۱- تیمم بر سنگ گچ و سنگ آهک صحیح است و بعید نیست بر گچ و آهک پخته و آجر نیز صحیح باشد و نیز سجده و تیمم بر سیمان و موزائیک اشکال ندارد.

<p>* باید دقت کنیم که وقتی تیمم می کنیم، دست زیرین باید ثابت و بی حرکت باشد.</p> <p>* در هنگام تیمم نباید مانعی در اعضای تیمم وجود داشته باشد، مثل: انگشتر یا لاک آرایشی</p> <p>* در نیت تیمم باید مشخص شود که تیمم، بدل از وضو است یا غسل و باید در تیمم بدل از غسل مشخص شود که تیمم، بدل از چه نوع غسلی است.</p> <p>* تیمم بدل از غسل و بدل از وضو با هم فرقی ندارد.</p>	<p>چند نکته مهم</p>
--	---------------------

---

^۱ - احتیاط واجب آن است که (در مرحله ششم) دوباره کف دستهای خود را بر زمین بزند و کف دست چپ را بر پشت دست راست و کف دست راست را بر پشت دست چپ بکشد.

بحث چهارم: نماز

موضوع	مسئله
مقدمه	<p>نماز یکی از مهمترین واجبات دینی است که اگر مورد قبول درگاه خداوند واقع شود، عبادتهای دیگر هم قبول می شود و اگر پذیرفته نشود، اعمال دیگر هم قبول نمی شود.</p> <p>همانطور که اگر انسان شبانه روز پنج مرتبه در نهر آبی خود را بشوید، چرک در بدنش نمی ماند نمازهای پنج گانه هم انسان را از گناهان پاک می کند.</p>
نمازهای واجب یومیه	<p>بعضی از نمازها واجبند و بعضی مستحب، یکی از نمازهای واجب، نمازهای یومیه است که آن را در پنج نوبت به جا می آوریم که عبارتند از نمازهای: صبح، ظهر، عصر، مغرب و عشاء</p>
مقدمات نماز	<p>نمازهای یومیه مقدماتی دارند که نمازگزار باید قبل از نماز آنها را رعایت کند. این مقدمات عبارتند از:</p> <p style="text-align: center;">۱- طهارت ۲- شناختن وقت نماز ۳- شناخت قبله</p> <p style="text-align: center;">۴- رعایت شرایط مکان نمازگزار ۵- پوشیدن لباس مناسب طبق احکام</p>

شناخت وقت نماز

موضوع	مسئله
مقدمه	<p>امروزه به برکت جمهوری اسلامی ، اوقات نماز به طور دقیق از صدا و سیما و سالنامه ها به اطلاع عمومی مردم می رسد. بنابراین برای عموم مردم، شناخت اوقات نماز به طریق تخصصی که در کتب فقهی آمده لزومی ندارد. اما ذکر چند نکته ضروری است.</p>
وقت نماز صبح	از ابتدای اذان صبح تا طلوع آفتاب است
وقت نماز ظهر	<p>از ابتدای اذان ظهر تا وقتی که به اندازه چهار رکعت به غروب آفتاب مانده باشد. زیرا به اندازه چهار رکعت مانده به مغرب، وقت اختصاصی نماز عصر است و در این وقت، نماز ظهر قضا شده و فقط باید نماز عصر را خواند.</p>
وقت نماز عصر	<p>وقت نماز عصر پس از خواندن نماز ظهر در اول وقت شروع می شود تا غروب آفتاب</p>
وقت نماز مغرب	<p>از ابتدای اذان مغرب شروع می شود تا وقتی که به اندازه چهار رکعت به نیم شب شرعی مانده باشد. زیرا به اندازه چهار رکعت مانده به نیمه شب شرعی، وقت اختصاصی نماز عشاء است و در این وقت، نماز مغرب قضا شده و فقط</p>

<p>باید نماز عشاء را خواند.</p>	
<p>پس از نماز مغرب شروع شده و تا نیمه شب شرعی ادامه دارد</p>	<p>وقت نماز عشاء</p>
<p>اگر فاصله میان غروب آفتاب تا اذان صبح را نصف کنیم، آن ساعت، وقت دقیق نیمه شب شرعی است. معمولاً نیمه شب شرعی حدود ۱۱ ساعت و ربع بعد از اذان ظهر است. یعنی اگر اذان ظهر ساعت ۱۲ باشد نیمه شب شرعی حدود ساعت ۱۱/۱۵ دقیقه شب می باشد.</p>	<p>نیمه شب شرعی چه زمانی است؟</p>
<p>باید توجه داشت که این ساعت در روزهای مختلف سال کمی تغییر می کند.</p>	<p>نکته</p>

شناخت قبله

موضوع	مسئله
تشخیص قبله، مقدمه نماز	<p>واجب است که نمازهای خود را رو به خانه کعبه که در مکه واقع است بخوانیم. ما ایرانیها که در شهر مکه نیستیم و از کعبه دور هستیم اگر طوری بایستیم که دیگران بگویند رو به قبله ایستاده کافی است.^۱</p>
راه های تعیین قبله	<p>از چند راه می توان قبله را شناخت:</p> <p>* خودمان به مسیر قبله یقین پیدا کنیم.</p> <p>* دو نفر شاهد عادل بگویند که قبله کدام طرف است.</p> <p>* از کسی که از روی قواعد علمی قبله را تعیین می کند و مورد اطمینان است بپرسیم که جهت قبله کدام است.</p> <p>* اگر موارد قبلی ممکن نشد می توانیم از محراب مسجد یا قبر مومنین، قبله را تشخیص دهیم.</p>
وظیفه کسی که نتواند از هیچ راهی قبله را	<p>اگر از هیچ راهی نتوانیم قبله را تعیین کنیم و حتی گمان به جهت قبله هم پیدا نکردیم در صورتی که وقت هست باید به چهار طرف، چهار نماز بخوانیم^{۱ و ۲}</p>

^۱ - آیت الله بهجت: همین قدر که گمان عقلایی به مسیر قبله داشته باشیم کافیا ست.

^۲ - آیت الله بهجت: بنا بر احتیاط واجب به چهار طرف، چهار نماز می خوانیم هر چند بعید نیست که فقط یک نماز به یکی از چهار طرف کافی باشد و سه نماز دیگر مستحب و از روی احتیاط باشد.

تعیین کند

لباس نمازگزار

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از مقدمات نماز، رعایت شرایط لباس نمازگزار است.
مقدار پوشش زن باید در نماز، تمام بدن خود را به جز گردی صورت (مقداری که در وضو می شوید) و پاها و دستها را تا مچ بپوشاند. اما برای اطمینان باید بیشتر از گردی صورت و کمی پایین تر از مچ پا و مچ دست را بپوشاند.	مقدار پوشش مرد در نماز
فرق پوشش زن در نماز و در مقابل نامحرم	همانطور که ذکر شد پوشاندن مچ پا به پایین در نماز برای زن لازم نیست ولی باید دقت داشت که در مقابل نامحرم واجب است که در نماز و غیر نماز پایین تر از مچ پا را هم بپوشاند.
شرایط لباس نمازگزار	الف- باید پاک باشد یعنی نجس نباشد. ب- باید مباح باشد یعنی غصبی نباشد. ج- باید از اجزاء مردار نباشد.

^۱ - آیت الله مکارم: یک نماز به یک طرف کافی است ولی احتیاط مستحب است که چهار نماز به چهار طرف بخواند.

^۲ - آیت الله خامنه ای: بنابر احتیاط واجب باید به چهار طرف نماز بخواند و اگر برای چهار نماز وقت ندارد، به هر اندازه که وقت دارد نماز بخواند.

<p>د- از حیوان حرام گوشت نباشد.</p> <p>ه- لباس مرد، ابریشم خالص یا طلا باف نباشد.</p>	
<p>* اگر عمداً با بدن یا لباس نجس نماز بخوانیم نماز باطل است.</p> <p>* اگر ندانیم که بدن یا لباسمان نجس است و بعد از نماز بفهمیم نجس بوده نمازمان صحیح است</p> <p>* اگر بدانیم که بدن یا لباسمان نجس است ولی فراموش کنیم و با همان لباس نماز بخوانیم نمازمان باطل است و باید دوباره بخوانیم.</p> <p>* اگر خونی که به لباس یا بدنمان ریخته کمتر از مساحت یک درهم (یا یک سکه دو ریالی یا تقریباً به اندازه یک بند انگشت^۱) باشد نماز باطل نمی باشد اما اگر سر سوزنی خون حیض یا نفاس و بنا بر احتیاط واجب خون استحاضه در بدن یا لباس نمازگزار باشد نماز او باطل است.</p>	<p>چند نکته در مورد پاک بودن لباس نمازگزار</p>

^۱ - آیت الله خامنه ای و آیت الله بهجت: بند انگشت سبابه

لباس نمازگزار (۲)

موضوع	مسئله
چند مسئله در مورد غصبی نبودن لباس نمازگزار	<p>* اگر عمداً با لباس غصبی نماز بخوانیم باطل است.</p> <p>* اگر با عین پولی که خمس یا زکات آن را نداده ایم لباس بخریم و در آن لباس، نماز بخوانیم نمازمان باطل است.</p>
لباس نمازگزار نباید از مردار یا بدن حیوان حرام گوشت باشد	<p>* اگر با لباسی نماز بخوانیم که جزئی از بدن حیوان حلال گوشت مرده دارای خون جهنده در آن باشد نمازمان باطل است. مثل لباس چرمی که از پوست گاو مرده باشد اما مو و ناخن و پشم آن اشکالی ندارد</p> <p>* اگر با لباسی نماز بخوانیم که حتی مویی از بدن حیوان حرام گوشت دارای خون جهنده در آن باشد، نمازمان باطل است. بنابراین اگر بدانیم یک تار موی گربه که حرام گوشت است در لباسمان باشد با آن لباس نمی توان نماز خواند.</p>
چند مسئله در مورد طلا و لباس ابریشمی	<p>* انگشتری طلا و ساعت طلا به دست کردن یا زنجیر طلا به گردن انداختن باری مرد در نماز و غیر نماز حرام است و نماز را باطل می کند.^۱</p>

^۱ - آیت الله خامنه ای: بنابر احتیاط و اجب باطل می کند.

* پوشیدن لباسن ابریشمی خالص برای مرد در نماز، حرام است و

نماز را باطل می کند.

* پوشیدن لباس مخصوص زنان برای مرد، حرام است و همچنین

پوشیدن لباس مخصوص مردان برای زن، حرام است؛ ولی نماز را

باطل نمی کند

مکان نمازگزار

موضوع	مسئله
<p>شرایط مکان نمازگزار</p>	<p>مکانی که در آن نماز می خوانیم باید چند شرط داشته باشد:</p> <p>۱. واجب است که مباح باشد</p> <p>بنابراین در جای غصبی که صاحبش راضی نیست نمی توان نماز خواند مگر در حال ناچاری</p> <p>۲. واجب است بی حرکت باشد.</p> <p>بنابراین نماز خواندن در هواپیما و قطار در حال حرکت صحیح نیست مگر اینکه انسان به دلیل تنگی وقت یا دلیلی دیگر ناچار باشد.</p> <p>۳. جایی که پیشانی بر آن می گذاریم باید از نجاست، پاک باشد.</p> <p>۴. در جایی که نماز می خوانیم نباید نجاست مرطوب باشد به طوری که به بدن یا لباسمان سرایت کند.</p> <p>۵. جایی که بر آن سجده می کنیم (مهر) نباید از جای انگشتان پا و زانوها بیشتر از چهار انگشت بسته، پایین تر و یا بلند تر باشد.</p>

<p>۶. در جایی باید نماز خواند که بتوان واجبات نماز را انجام داد مثلاً نباید در جایی نماز خواند که سقف آن به قدری کوتاه است که نمی توان ایستاده نماز خواند یا به قدری تنگ است که سجده و رکوع را نمی توان انجام داد.</p>	
--	--

واجبات نماز

موضوع	مسئله
واجبات نماز	<p>یازده چیز در نماز واجب است:</p> <p>۱- نیت ۲- قیام (ایستادن) ۳- تکبیره الاحرام</p> <p>۴- قرائت ۵- رکوع ۶- سجده ۷- تشهد</p> <p>۸- سلام ۹- ترتیب ۱۰- موالات ۱۱- ذکر سجده و رکوع</p>
ارکان نماز	<p>بعضی از واجبات نماز، رکن هستند و بعضی غیر رکن. در تقسیم بندی یازده گانه واجبات نماز، شماره های ۱، ۲، ۳، ۵ و ۶ رکن هستند و بقیه غیر رکن.</p>
<p>فرق رکن با غیر رکن چیست؟</p>	<p>رکن نماز آن است که اگر آن را در نماز به جا نیاوریم و یا کم و زیاد کنیم نمازمان باطل می شود چه عمداً باشد و چه از روی فراموشی.</p> <p>واجب غیر رکن آن است که اگر عمداً کم و زیاد شود نماز باطل می شود ولی اگر از روی فراموشی باشد نماز باطل نمی شود.</p>
احکام نماز	<p>در این درس و درسهای آینده احکام واجبات یازده گانه نماز ذکر می شود.</p>

<p>نماز را باید به قصد قربت بخوانیم یعنی باید نماز را به قصد انجام فرمان خداوند، آغاز کنیم و تا آخر نماز متوجه باشیم که چه نمازی بخوانیم و این قصد را حفظ کنیم</p>	<p>نیت در نماز یعنی چه؟</p>
<p>* به زبان آوردن نیت لازم نیست بلکه همین که از ابتدا تا آخر نماز بدانیم چه می کنیم و چه نمازی می خوانیم کافی است.</p> <p>* اگر به قصد خودنمایی نماز بخوانیم نمازمان باطل است.</p>	<p>دو نکته مهم</p>

قیام

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از واجبات نماز، ایستادن در هنگام نماز است.
قیام واجب در نماز	در چهار جای نماز ایستادن واجب است: ۱- هنگام گفتن تکبیره الاحرام ۲- هنگام خواندن حمد و سوره ۳- پیش از رکوع ۴- بعد از رکوع
نکته مهم	در چهار مورد بالا، اولی و سومی، رکن هستند ولی دومی و چهارمی، رکن نیستند. (به تفاوت رکن و غیر رکن در درس قبل دقت کنید.)
قیام قبل از رکوع چیست؟	واجب بلکه رکن است که قبل از رکوع نماز، لحظه ای (به اندازه گفتن یک الله اکبر) بایستیم و مکث کنیم، بعد به رکوع رویم
احکام قیام	موقع ایستادن در نماز: * نباید بدن را حرکت دهیم یا به طرفی خم شویم. * نباید پاها را زیاده از حد معمول باز کنیم. * نباید به چیزی تکیه کنیم

<p>* باید هر دو پایمان روی زمین باشد.</p> <p>* وقتی که انسان در بین نماز می خواهد کمی عقب یا جلو رود یا بدن را کمی به سمت چپ و راست حرکت دهد نباید چیزی بگوید</p>	
<p>تا جایی که ممکن است باید ایستاده نماز بخوانیم. اما اگر نتوانیم راست بایستیم باید به هر نحوی که می شود بایستیم مثلاً به چیزی مانند عصا تکیه دهیم یا پاها را باز کنیم یا خم شویم یا بدن را کج کنیم. ولی اگر به هیچ وجه نتوانیم بایستیم باید نشسته نماز بخوانیم و اگر نتوانیم به هیچ وجه نشسته نماز بخوانیم باید خوابیده نماز بخوانیم و برای رکوع و سجده با بستن و باز کردن چشم اشاره کنیم.</p>	<p>وقتی نتوانیم ایستاده نماز بخوانیم</p>

تکبیره الاحرام، قرائت

موضوع	مسئله
مقدمه	گفتن « الله اکبر» در ابتدای نماز را که یکی از واجبات نماز است، تکبیره الاحرام گویند.
واجبات تکبیره الاحرام	<p>* حروف « الله اکبر» را باید صحیح و به صورت عربی بخوانیم.</p> <p>* در هنگام گفتن « الله اکبر» بدن باید آرام باشد.</p> <p>* « الله اکبر» و تمام انکار نماز را باید طوری بخوانیم که اگر مانعی در کار نباشد، خودمان صدایمان را بشنویم یعنی نباید زیاد آهسته بخوانیم</p>
یک نکته	بالا آوردن دستها در موقع گفتن « الله اکبر» واجب نیست
خوانده حمد و سوره	در رکعت اول و دوم نمازهای واجب یومیه واجب است که ابتدا حمد و سپس یک سوره از قرآن ماننده سوره توحید را بخوانیم
فراموش کردن حمد و سوره	اگر خواندن حمد و سوره یا یکی از آنها را فراموش کنیم و بعد از رسیدن به رکوع یادمان بیاید نمازمان صحیح است. ^۱

^۱ - آیت الله بهجت: ولی باید بعد از نماز برای هر یک از آنها دو سجده سهو به جا آوریم.

<p>الف: در نماز صبح، مغرب و عشاء: مرد باید تمام کلمات و حروف حمد و سوره را بلند بخواند ولی زن در صورتی که نامحرمی صدای او را می شنود، احتیاط واجب آن است که حمد و سوره را بلند نخواند.^{۱ و ۲}</p> <p>ب: در نماز ظهر و عصر: مرد و زن باید حمد و سوره را آهسته بخوانند.</p>	<p>بلند یا آهسته خواندن حمد و سوره</p>
<p>اگر مثلاً در بین خواندن حمد و سوره نماز صبح بفهمیم که اشتباهاً حمد و سوره را آهسته می خوانیم لازم نیست مقداری که خوانده ایم دوباره بخوانیم بلکه ادامه آن را بلند می خوانیم.</p>	<p>اشتباه در آهسته یا بلند خواندن حمد و سوره</p>

^۱ - آیت الله بهجت: در صورتی بلند خواند حمد و سوره جلوی نامحرم حرام است که ترس لذت بردن نامحرم در میان باشد.

^۲ - آیت الله خامنه ای: در صورتی که نامحرم صدایش را می شنود بهتر است آهسته بخواند.

تسبیحات اربعه، تجوید

موضوع	مسئله
ذکر تسبیحات اربعه	<p>ذکر رکعت سوم و چهارم نمازهای واجب یومیه، یک بار تسبیحات اربعه است یعنی بگوییم:</p> <p>« سبحان الله والحمد لله و لا اله الا الله و الله اكبر » و می توانیم به جای این ذکر، سوره حمد را بخوانیم.</p>
سه نکته	<p>۱. اگر سه مرتبه تسبیحات اربعه را بخوانیم بهتر است.</p> <p>۲. در رکعت سوم و چهارم چه تسبیحات اربعه بخوانیم و چه سوره حمد، بر مرد و زن واجب است که آن را آهسته بخوانند.</p> <p>۳. اگر عادت داشته باشیم که در رکعت سوم و چهارم تسبیحات اربعه بخوانیم و ناگهان اشتبهاً و بدون قصد، زبانمان شروع به خواندن سوره حمد کند، باید آن را رها کنیم و دوباره حمد یا تسبیحات را بخوانیم</p>
تلفظ حروف عربی	<p>« چند نکته تجویدی »</p> <p>اگر در نماز، تلفظ حروف عربی را رعایت نکنیم یعنی به جای حرفی، حرف دیگر بگوییم مثلاً به جای حرف «ض»، «ز» تلفظ کنیم، نمازمان باطل می شود.^۱</p>

^۱ - آیت الله مکارم: رعایت نکات تجویدی لازم نیست بلکه لازم است طوری بخوانیم که بگویند عربی صحیح می خواند، هر چند رعایت دستورات تجوید بهتر است.

رعایت مدی که در یک کلمه واقع شده است مثل « ولا الضالین » واجب نیست ^۱ ولی بهتر است مد بدهیم.	
--	--

رکوع و سجود

مسئله	موضوع
در هر رکعت از نماز، بعد از تمام شدن حمد و سوره و یا تسبیحات اربعه، باید به نیت رکوع به اندازه‌های خم شویم که دستها ^۲ به زانو برسد.	رکوع چیست؟
سه بار « سبحان الله » و یا یک بار « سبحان ربی العظیم و بحمده » کافی است.	ذکر رکوع
واجب است در حالی که در رکوع، ذکر می‌گوییم بدنمان آرام (و بدون حرکت) باشد.	نکته مهم
واجب است بعد از رکوع، لحظه ای (مثلاً به اندازه گفتن یک الله اکبر) بدون حرکت بایستیم بعد به سجده برویم.	واجبی دیگر
در هر رکعت از نماز بعد از رکوع باید به نیت سجده، پیشانی خود را بر زمین بگذاریم. در سجده واجب است که هفت عضو از بدن بر زمین باشد:	سجده، کمال تواضع

^۱ - آیت الله بهجت: واجب است.

^۲ - آیت الله خامنه ای: ۱ سر انگشتان هم برسد کافی است.

<p>۱ و ۲- کف دو دست ۳ و ۴- دو زانو</p> <p>۵ و ۶- سر دو انگشت بزرگ پاها ۷- پیشانی</p>	
<p>واجب است که این هفت عضو در سجده بر زمین باشند و بیشتر از آن مثل قرار گرفتن ساعد بر زمین اشکالی ندارد</p>	<p>نکته</p>
<p>سه بار « سبحان الله » یا یک بار « سبحان ربی الاعلی و بحمده » کافیا ست</p>	<p>ذکر سجده</p>
<p>در حالی که در سجده، ذکر می گوئیم باید بدنمان آرام باشد.</p>	<p>نکته مهم</p>
<p>چهار آیه در قرآن هست که اگر بخوانیم و یا مستقیماً از کسی بشنویم^۱ واجب است که بعد از تمام شدن آیه، سجده کنیم:</p> <p>۱- آیه ۱۵ سوره سجده ۲- آیه ۳۷ سوره فصلت ۳- آیه آخر سوره نجم</p> <p>۴- آیه آخر سوره علق</p>	<p>سجده واجب قرآن</p>

^۱ - آیت الله خامنه ای « ۲- در صورت شنیدن آیه سجده از ضبط صوت نیز سجده واجب است.

تشهد ، سلام، ترتیب ، موالات

موضوع	مسئله
تشهد چیست	در رکعت دوم و آخر تمام نمازها بعد از سجده دوم باید بنشینیم و در حالی که بدنمان آرام است به یگانه بودن خدا و پیامبری حضرت محمد (ص) شهادت دهیم و بر او صلوات بفرستیم
ذکر تشهد	اشهد ان لا اله الا الله و حده لا شريك له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله اللهم صل على محمد و آل محمد
سلام پایان نماز	هنگامی که تشهد رکعت آخر نماز تمام شد، سه جمله به عنوان سلام نماز می گوئیم و نماز را تمام می کنیم: * السلام عليك ايها النبي و رحمه الله و برکاته * اسلام علينا و على عباد الله الصالحين * السلام عليكم و رحمه الله و برکاته
نکته	گفتن هر سه جمله واجب نیست بلکه عبارت « اسلام عليكم و رحمه الله و برکاته» کافی است
ترتیب در	ترتیب در نماز آن است که جای کارهای نماز را با یکدیگر عوض نکنیم و به

<p>همان ترتیبی که ذکر شد پشت سر هم بخوانیم.</p>	<p>اعمال نماز</p>
<p>و واجب است که کارهای نماز را بدون فاصله و پشت سر هم انجام دهیم و اگر به قدری بین کارهای نماز فاصله اندازیم که از حالت نمازگزار خارج شویم و نگویند نماز می خواند، نمازمان باطل است.</p>	<p>سوالیات در نماز یعنی چه؟</p>
<p>* یکی از واجبات نماز، ذکر سجده و رکوع است که احکام آن در بحث سجده و رکوع گفته شد.</p> <p>* قنوت در نمازهای یومیه، واجب نیست بلکه مستحب است.</p>	<p>دو نکته</p>

مبطلات نماز (۱)

موضوع	مسئله
مقدمه	دوازده چیز باعث باطل شدن نماز می شود:
مبطلات نماز	<p>۱. از بین رفتن یکی از شرط های نماز، مثل اینکه در نماز بفهمیم مکان، نماز غصبی است.</p> <p>۲. باطل شدن وضو</p> <p>۳. عمداً گذاشتن دستها بر روی هم مانند اهل سنت</p> <p>۴. عمداً گفتن « آمین» بعد از حمد مانند اهل سنت</p> <p>۵. عمداً قهقهه زدن یعنی با صدای بلند خندیدن</p> <p>۶. عمداً گریه کردن با صدای بلند برای کارهای دنیایی؛ ولی برای ترس از خدا و آخرت ، گریه کردن مانعی ندارد.</p> <p>۷. کارهای غیر عادی که صورت نماز را به هم بزند، مثل کف زدن یا به هوا پریدن</p> <p>۸. برگرداندن تمام بدن از قبله</p> <p>۹. خوردن و آشامیدن</p> <p>۱۰. شک در تعداد رکعات نمازهای دو رکعتی و سه رکعتی</p>

<p>۱۱. کم یا زیاد کردن ارکان نماز عمدتاً یا سهواً ، همچنین کم یا زیاد کردن واجبات غیر رکن عمدتاً</p> <p>۱۲. حرف زدن در نماز</p>	
---	--

مبطلات نماز (۲)

مسئله	موضوع
<p>گاهی می خواهیم در نماز چیزی را به کسی بفهمانیم، برای این کار بعضی با بلند گفتن یک « الله اکبر» مقصود خود را می رسانند در حالی که این اشتباه است، زیرا قصد ذکر مطلق را ندارد ولی گفتن الله اکبر یا سایر انکار نماز، به قصد مطلق ذکر در هر جای نماز اشکال ندارد.</p>	یک اشتباه
<p>در این موارد می توانیم یکی از انکار خود نماز (نه ذکر) اضافه بر انکار نماز) را به قصد ذکر، بلند بخوانیم و مقصود خود را برسائیم مثلاً اگر در حال خواندن سوره توحید در نماز مغرب هستیم و به جمله « الله الصمد» رسیده ایم می توانیم با همان نیت خواندن سوره توحید، این جمله را بلند بخوانیم و مقصود خود را برسائیم.</p>	راه حل
<p>همه می دانیم که جواب سلام واجب است حتی در حال نماز. حال اگر در نماز باشیم و کسی به ما سلام کند در جواب او اگر سلام را مقدم کنیم صحیح است اما</p>	اگر در نماز کسی به ما

سلام کند	باید جوابش ^۱ را به همان اندازه که به ما سلام می کند بدهیم. مثلاً اگر گفت: « سلام سلام علیکم» یا « علیکم السلام» ما هم در جواب بگوییم «سلام علیکم».
شکستن نماز	شکستن نماز واجب از روی اختیار حرام است ولی برای حفظ مال و جلوگیری از ضرر مالی یا بدنی مانعی ندارد.

شکایات نماز

موضوع	مسئله
مقدمه	شکایات نماز بسیارند و ممکن است در جاهای مختلفی از نماز بین دو یا چند چیز شک کنیم. اما آنچه از شکایات، بیشتر اتفاق می افتد شامل موارد زیر است:
شک باطل	اگر در تعداد رکعات نمازهای دو رکعتی یا سه رکعتی شک کنیم نمازمان باطل است و آن نماز را باید دوباره بخوانیم.
شک بین ۳ و ۴	گاهی در نمازهای چهار رکعتی شک می کنیم که سه رکعت خوانده ایم و یا چهار رکعت. در اینجا باید بنا را بر آن بگذاریم که چهار رکعت خوانده ایم و نماز را تمام کنیم و بعد از نماز یک رکعت نماز احتیاط ایستاده بخوانیم.

^۱ - آیت الله بهجت: جوابش را مثل او بدهد یعنی در جواب سلام علیکم باید بگوید سلام علیکم و در جواب السلام علیکم بگوید اسلام علیکم.

<p>در نمازهای چهار رکعتی گاهی بعد از سجده دوم شک می کنیم که دو رکعت خوانده ایم یا سه رکعت. در اینجا بنا را بر آن می گذاریم که سه رکعت خوانده ایم و باید به رکعت چهارم برویم و بعد از اتمام نماز باید یک رکعت نماز احتیاط ایستاده بخوانیم.</p>	<p>شک بین ۲ و ۳</p>
<p>گاهی بعد از نماز شک می کنیم که آیا نمازمان صحیح بوده یا نه، مثلاً شک می کنیم که نماز را چهار رکعت خوانده ایم یا پنج رکعت. در این موارد نباید به شک خود اعتنا کنیم و نمازمان صحیح است.</p>	<p>شک بعد از سلام نماز</p>
<p>وقتی که نماز بین دو رکعت شک کردیم، ابتدا باید کمی فکر کنیم. اگر یقین و یا گمان به یکی از موارد پیدا کردیم به آن عمل می کنیم و گرنه به دستورهایی گفته شده عمل می کنیم.</p>	<p>یک نکته مهم</p>

نماز احتیاط، نماز قضا

موضوع	مسئله
نماز احتیاط	<p>هنگامی که نماز احتیاط بر ما واجب می شود مثلاً شک بین ۳ و ۴، بعد از سلام نماز باید فوراً ایستاده و به نیت نماز احتیاط « الله اکبر » بگوییم و وارد نماز شویم.</p>
کیفیت نماز احتیاط	<p>نماز احتیاط را به ترتیب زیر می خوانیم:</p> <p>اول: نیت دوم: تکبیره الاحرام سوم: حمد</p> <p>چهارم: رکوع پنجم: دو سجده ششم: تشهد و سلام</p> <p>اگر نماز احتیاط دو رکعتی بر ما واجب شده باشد رکعت دوم نیز مانند رکعت اول است البته در این صورت فقط رکعت دوم تشهد و سلام دارد.</p>
خصوصیات نماز احتیاط	<p>الف- نماز احتیاط سوره « قل هو الله » و قنوت ندارد.</p> <p>ب- نباید نیت آن را بر زبان آوریم بلکه باید در قلب باشد.</p> <p>ج- حمد آن را باید آهسته بخوانیم</p>
نماز قضا	<p>اگر نماز واجب خود را در وقت آن نخوانده باشیم واجب است قضای آن را</p>

	به جا آوریم.
نماز قضای زن	نمازهای یومیه ای که زن در حال عادت ماهیانه یا نفاس نخوانده، قضا ندارد.
نمازهای باطل	اگر بعد از وقت نماز بفهمیم که نماز یا نمازهایی را که خوانده ایم باطل بوده باید قضای آن را بخوانیم
نماز قضا بعد از مرگ	تا وقتی که زنده هستیم هر چند به هیچ وجه نتوانیم نماز بخوانیم، دیگران نمی توانند نمازهای ما را قضا کنند. اما پدری ^۱ که از دنیا می رود، در صورتی که که نماز یا روزه قضا داشته باشد بر پسر بزرگش واجب است که نماز و روزه او را قضا کند.

^۱ - آیت الله خامنه ای: پدر و مادری

نماز مسافر

موضوع	مسئله
مقدمه	گاهی به مسافرت می رویم. دین ما برای مسافر احکام خاصی دارد از جمله آنکه باید نماز را با شرایطی خاص، شکسته بخوانیم
نماز شکسته یعنی چه؟	شکسته خواندن نماز به این معنی است که نمازهای چهار رکعتی را دو رکعتی بخوانیم.
چه موقع نماز را شکسته بخوانیم؟	در سفر باید نماز را شکسته بخوانیم در اینجا چند شرط از آن شرایط را ذکر می کنیم؟ <ol style="list-style-type: none"> ۱. از اول مسافرت، قصد ۴۵ کیلومتر رفت و برگشت را داشته باشیم. ۲. طول مسیر رفت در مسافرت باید ۲۲/۵ کیلومتر یا بیشتر باشد و مسیر رفت و برگشت روی هم باید ۴۵ کیلومتر باشد. ۳. شغل ما مسافرت نباشد. پس نماز راننده های برون شهری که برای کار خود مسافرت می کنند کامل است. ۴. سفر ما کمتر از ۱۰ روز باشد. پس اگر ۱۰ روز یا بیشتر در جایی ساکن باشیم نمازمان کامل است.

سفر معصیت	اگر هدف از مسافرت انجام گناهی باشد نماز شکسته نمی شود.
-----------	--

نماز آیات

موضوع	مسئله
مقدمه	گاهی حوادث غیر عادی که از آیات بزرگ الهی است، در طبیعت اتفاق می افتد. در این موارد بر ما واجب است که نماز آیات بخوانیم.
چه مواقعی باید نماز آیات بخوانیم؟	نماز آیات در چهار مورد واجب می شود: * خورشید گرفتگی اگرچه کم باشد و کسی هم نترسد. * ماه گرفتگی اگر چه کم باشد و کسی هم نترسد * زلزله اگر چه کسی نترسد * رعد و برق و بادهای سیاه و سرخ و سایر حوادث طبیعی در صورتی که بیشتر مردم بترسند.
چگونگی نماز آیات	نماز آیات دو رکعت است و هر رکعت پنج رکوع دارد و به ترتیب زیر می توانیم آن را به جا آوریم. اول: نیت نماز آیات و گفتن « الله اکبر» دوم: خواندن سوره حمد و گفتن « بسم الله الرحمن الرحيم»

سوم» رکوع- چهارم : می ایستیم و می گوئیم « قل هو الله احد»

پنجم: رکوع- ششم: می ایستیم و می گوئیم « الله الصمد»

هفتم: رکوع- هشتم: می ایستیم و می گوئیم « لم يلد و لم يولد»

نهم: رکوع- دهم: می ایستیم و می گوئیم « ولم يكن له كفواً احد»

یازدهم: رکوع دوازدهم: می ایستیم و بعد به سجده می رویم.

رکعت دوم را نیز به این صورت به جا می آوریم و با تشهد و سلام نماز را

به پایان می رسانیم.

بحث پنجم : روزه

روزه (۱)

مسئله	موضوع
<p>ما مسلمانان در هر سال، ماه مبارک رمضان را روزه می گیریم یعنی در هر روز از ماه مبارک رمضان از اذان صبح تا اذان مغرب، کارهایی را که روزه را باطل می کند انجام نمی دهیم.</p>	<p>مقدمه</p>
<p>برا روزه ماه رمضان باید نیت داشته باشیم اما لازم نیست که نیت روزه را به زبان آوریم یا از قلب خود بگذرانیم بلکه همین که برای اجرای دستور خداوند، از اذان صبح تا اذان مغرب کارهای باطل کننده روزه را انجام ندهیم، خود همین عمل را به معنی داشتن نیت است.</p>	<p>نیت روز ماه رمضان</p>
<p>گاهی شک داریم که روز آخر ماه شعبان است یا روز اول ماه رمضان. در چنین موردی نمی توانیم نیت روزه ماه رمضان کنیم بلکه می توانیم نیت روزه مستحبی یا قضا کنیم و اگر بعداً معلوم شود که آن روز، روز اول ماه رمضان بوده، روزه آن روز برای ماه رمضان محسوب می شود.</p>	<p>روزه یوم الشک</p>
	<p>آنچه روزه را * خوردن و آشامیدن:</p>

<p>۱. اگر عمداً در حال روزه، چیزی بخوریم یا بیاشامیم، روزه ما باطل می شود اما اگر خوردن از روی فراموشی باشد روزه را باطل نمی کند.</p> <p>۲. سرم یا آمپولی که به جای غذا و به اصطلاح تقویتی است روزه را باطل می کند اما آمپول بی حسی یا آمپولی که به جای دارو است اشکال ندارد.^{۱و۲}</p>	<p>باطل می کند</p>
---	--------------------

---

^۱ - آیت الله مکارم: آمپولی که به جای دارو است نیز روزه را باطل می کند.

^۲ - آیت الله خامنه ای : احتیاط واجب آن است که روزه دار از هر آمپولی که در رگ تزریق می شود، خودداری کند ولی تزریق در عضله یا برای بی حسی اشکال ندارد.

روزه (۲)

موضوع	مسئله
مبطلات روزه	* جماع در روزه
نکته	کسی که در روز و در هنگام خواب، محتلم شود روزه اش باطل نمی شود فقط باید برای نماز غسل کند. * استمناء: یعنی انسان با خود کاری کند که منی از او خارج شود. این کار در ماه رمضان و غیر آن حرام است. * دروغ بستن بر خدا و چهارده معصوم و پیامبران و جانشینان آنها روزه را باطل می کند. مثلاً به دروغ بگوییم: فلان جمله از امام علی (ع) است.
غبار غلیظ چیست؟	* رساندن غبار غلیظ به حلق نیز روزه را باطل می کند. ^۱ منظور از غبار غلیظ، غباری است که خیلی زیاد و شدید باشد اما گرد و خاک کم، اشکالی ندارد. در هنگام روزه باید از دود سیگار و تنباکو و بخار غلیظ اجتناب کرد. * فرو بردن تمام سر در آب، هر چند بقیه بدن بیرون از آب باشد روزه را

^۱ - آیت الله خامنه ای: بنابر احتیاط

<p>باطل می کند. (دوش گرفتن یا داخل آب رفتن به شرطی که تمام سر را زیر آب نبرد روزه را باطل نمی کند.)</p> <p>* باقی ماندن بر جنابت یا حیض یا نفاس به صورت عمدی تا اذان صبح روزه را باطل می کند.</p>	
<p>پس کسی که بر او یکی از این غسلها واجب است باید قبل از اذان صبح غسل کند یا اگر وقت نبود تیمم کند وگرنه روزه اش باطل می شود.</p> <p>* اگر روزه دار عمداً استفراغ (قی) کند روزه اش باطل می شود.</p> <p>اما بیماری که بی اختیار استفراغ کند روزه اش باطل نمی شود.</p> <p>اگر روزه دار آروغ بزند و بی اختیار چیزی وارد دهان شود اگر دوباره عمداً آن را فرو دهد روزه اش باطل است.</p>	<p>آروغ زدن</p>

روزه (۳)

موضوع	مسئله
قضای روزه	در صورتی که روز را در وقت آن نگیریم و یا باطل کنیم باید بعداً روزه آن روز را قضا کنیم یعنی به جای آن روز، یک روز را روزه بگیریم.
کفاره روزه	اگر عمداً روزه را باطل کنیم علاوه بر قضای روزه در بعضی موارد باید به عنوان جریمه، کفاره بدهیم.
راه های کفاره دادن	به دو صورت می توانیم کفاره دهیم: ۱. ۶۰ روز، روزه بگیریم با این شرط که ۳۱ روز از آن پشت سر هم باشد. ۲. ۶۰ نفر فقیر را سیر کنیم.
نکته مهم	در بعضی موارد که به طور مفصل در رساله ها آمده است، کفاره باطل کردن روزه، کفاره جمع است یعنی هم باید ۶۰ روز روزه بگیریم و هم باید ۶۰ نفر فقیر را سیر کنیم. مثلاً کسی که با عمل حرام، روزه را باطل نماید کفاره جمع بر او واجب می شود مانند شراب خوردن در ماه مبارک رمضان
روزه مسافر	روزه مسافری که نمازهای چهار رکعتی اش را شکسته می خواند، حرام و باطل است. اما مسافری که نمازش شکسته نیست مثل راننده، باید روزه اش را در سفر هم بگیرد.

<p>چه روزه هایی حرامند؟</p>	<p>۱. روزه عید فطر و عید قربان</p> <p>۲. روزه مستحبی زن در صورتی که شوهرش راضی نباشد.</p>
---------------------------------	---

بحث ششم: زکات

موضوع	مسئله
مقدمه	<p>یکی از واجبات اقتصادی دین اسلام، زکات است. در دین ما دو نوع زکات واجب است:</p> <p>۱. زکاتی که بر اموالی خاص تعلق می گیرد.</p> <p>۲. زکات فطره یا فطریه</p>
زکات اموال	<p>زکات نوع اول بر سه نوع از اموال که شامل ۹ مورد است با شرایطی خاص تعلق می گیرد:</p> <p>۱. غله: گندم، جو، کشمش، خرما ۲. سکه: طلا و نقره</p> <p>۳. دام: شتر، گاو، گوسفند</p>
حد نصاب اموال	<p>زکات در صورتی واجب می شود که مورد زکات به حد نصاب برسد بنابراین بر موارد زیر زکات تعلق می گیرد:</p> <p>۱. غلات: حدود ۸۴۷ کیلوگرم و بیشتر</p>

<p>۲. شتر: ۵ راس و بیشتر</p> <p>۳. گاو: ۳۰ راس و بیشتر</p> <p>۴. گوسفند: ۴۰ راس و بیشتر</p> <p>۵. طلا: ۱۵ مثقال و بیشتر</p> <p>۶. نقره: ۱۰۵ مثقال و بیشتر</p>	
---	--

زکات (۲)

موضوع	مسئله
چند مسئله	<p>* مخارجی را که کشاورز برای گندم و جو و خرما و کشمش صرف کرده است، مانند مزد آماده کردن زمین و بذر و... می تواند از حاصل، کم کند و اگر باقی مانده به حد نصاب رسید باید زکاتش را بدهد</p> <p>* زکات طلا و نقره در صورتی واجب است که سکه باشد بنابراین زیور آلات زنان زکات ندارد.</p> <p>* پرداخت زکات باید به قصد قربت یعنی به قصد انجام فرمان خداوند عالم باشد.</p>
مصرف زکات	زکات را می توان در چند مورد مصرف کرد:

<p>۱- فقیر</p> <p>۲- کسی که نمی تواند بدهکاری خود را بپردازد.</p> <p>۳- مسافری که در راه مانده است و موارد دیگر</p>	
<p>نوع دوم از زکات، زکات فطره یا فطریه است که واجب است پس از اتمام ماه رمضان بپردازیم.</p>	<p>زکات فطره</p>
<p>واجب است هر کس از طرف خودش و کسانی که نان خور او هستند اعم از فرزندان و همسر و ... به مقدار حدوداً ۳ کیلوگرم گندم یا برنج یا مانند اینها و یا پول یکی از اینها را به مستحق بدهد.</p>	<p>مقدار زکات فطره و مصرف آن</p>
<p>*زکات فطره حتی بر کسی که عمداً یا به خاطر عذری روزه ماه رمضان را نگرفته واجب است.</p> <p>* اگر سرپرست خانواده زکات فطره را ندهد، بر اعضای خانواده واجب نیست که خودشان زکات فطره بدهند.</p>	<p>نکته</p>

بحث هفتم: خمس

خمس (۱)

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از واجبات مهم اقتصادی دین اسلام، خمس است.
خمس یعنی چه؟	خمس یعنی آن که یک پنجم اموالی که ذکر خواهد شد را با شرایطی خاص حساب کنیم و جدا کنیم تا در مصارفی که مرجع تقلید صلاح می داند مصرف شود.
موارد وجوب خمس	۱. منافع کسب و کار ۲. معادن ۳. گنج ها ۴. اموال مخلوط به حرام ۵. غنائم جنگی ۶. جواهراتی که با غواصی از دریا به دست می آید.
خمس منافع کسب و کار	پرداخت خمس در هفت مورد واجب است. یکی از آن موارد که بیشترین مردم شامل آن هستند خمس اموالی است که از مخارج سالیانه زیاد می آید یعنی اگر کسی در طول سال در حد شئون خود و خانواده اش خرج کرده باشد در صورتی که در پایان سال مالی، چیزی از اموال، اضافه مانده باشد آن را محاسبه می کند و یک پنجم آن را به عنوان خمس می پردازد و بقیه را

<p>برای خود نگه می دارد. اگر کسی به واسطه زیاده روی، بیشتر از مخارج عرفی خرج کرده باشد باید خمس مقدار زیادی را بدهد و نیز اگر به واسطه قناعت، چیزی از مخارج سال زیاد بیاورد، باید خمس آن را پرداخت کند.</p>	
<p>بر هر کس که درآمدی اضافه بر مخارج دارد، به عبارت دیگر بر هر کس که یکی از موارد هفتگانه خمس را دارد خواه بالغ باشد یا نباشد^۱ واجب است که سال خمسی داشته باشد اما پرداخت آن پس از بلوغ واجب است. پس بر کارگر، کارمند، کارخانه دار، کشاورز، کاسب و ... واجب است که برای خود، حساب سال خمسی داشته باشند.</p>	<p>خمس بر چه کسی واجب است؟</p>

^۱ - آیت الله بهجت: واجب نیست درآمدی که فرد غیر بالغ دارد در صورت زیادی مخارج سالیانه، خمس آن را بپردازد.

خمس (۲)

موضوع	مسئله
سال خمسی چیست؟	زمانی که انسان، اولین درآمد خود را کسب می کند ^۱ ابتدای سال خمسی اوست و زمانی که یک سال از اولین درآمدش گذشت واجب است که خمس باقیمانده اموال خود را بپردازد.
اگر نتوانیم خمس اموال خود را حساب کنیم	ممکن است کسی چند سال از اولین درآمدش بگذرد اما خمس اموال خود را نداده باشد و حال بخواهد این واجب را انجام دهد اما نتواند خمس اموال خود را حساب کند و یا ممکن است با توجه به اینکه احکام خمس، کمی مشکل است نتواند خمس اموال خود را حساب کند در این صورت چه باید کرد؟
راه حل	در چنین حالتی می توانیم لیست تمامی اموال منقول و غیر منقول خود را اعم از منزل مسکونی، مغازه، پول نقد، طلبکارها و ... بنویسیم و نزد نماینده مرجع تقلید برویم تا خمس اموالمان را با توجه به شئونات و شرایط خانوادگی و احکام خاص مرجع تقلیدمان حساب کند.
چند مسئله	* احکام خمس بسیار متنوع است و تحت شرایطی خاص و با توجه به نظر

^۱ - آیت الله بهجت: از اولین درآمدی که انسان پس از بلوغ کسب می کند.

مرجع تقلید مورد نظر، بر اموال ما خمس تعلق می گیرد بنابراین ممکن است بسیاری از اموال ما خمس تعلق نگیرد.

* تا وقتی که خمس مال خود را نداده ایم نمی توانیم از آن استفاده کنیم هر چند قصد دادن خمس آن را داشته باشیم.

* پول خمس در دو مورد مصرف می شود:

۱- نصف آن را که سهم امام زمان است باید به مرجع تقلید یا نماینده او بدهیم.

۲- نصف دیگر را با اجازه مرجع تقلید باید به سید فقیری داد که دارای شرایط باشد.

بحث هشتم: معاملات و مسائل اقتصادی

خرید و فروش

موضوع	مسئله
مقدمه	<p>روزانه برای همه ما اتفاق می افتد که برای رفع نیازهای خود چیزی بخریم یا بفروشیم آیا می تواند هر چیزی را خرید یا فروخت و یا آنکه خرید و فروش باید تحت ضوابط خاصی باشد؟</p> <p>دین ما برای خرید و فروش هم، احکام واجب و حرام دارد و واجب است تا حدی که احتیاج است با این احکام آشنا شویم.</p>
خرید و فروش حرام	<p>در چند مورد، خرید و فروش حرام است:</p> <p>۱. خرید و فروش چیزهایی که معمولاً در کار حرام استفاده می شود مثل وسایل قمار بازی</p> <p>۲. خرید و فروش کتابهایی که انسان را گمراه می کند و همچنین فیلمهای مبتذل</p> <p>۳. خرید و فروش چیزی که انسان مالک آن نیست.</p>

<p>* فروختن جنسی که به طور مخفیانه با چیز دیگر مخلوط شده حرام است مثل شیر مخلوط به آب</p> <p>* ربا در خرید و فروش اجناسی که با وزن یا پیمانه فروخته می شود و همچنین ربای در قرض حرام است.</p> <p>مثال اول: معامله ۱۰ کیلوگرم از یک نوع برنج مرغوب با ۱۲ کیلوگرم از نوع پست تر از آن، حرام است.</p> <p>مثال دوم: کسی پنج هزار تومان به دیگری قرض بدهد به شرط آنکه پس از مدتی شش هزار تومان پس بگیرد، حرام است</p>	<p>دو مسئله مهم</p>
<p>در بعضی موارد خریدار یا فروشنده می تواند معامله را به هم بزند.</p> <p>* در صورتی که خریدار و یا فروشنده در معامله گول خورده و ضرر مهمی کرده باشد.</p> <p>* در صورتی که خریدار بعد از معامله بفهمد کالایی که خریده معیوب بوده است.</p>	<p>آیا می توان معامله را به هم زد؟</p>

نقد و نسیه، وام بانکی

موضوع	مسئله
نقد و نسیه	<p>در بسیاری موارد، فروشنده ها در معاملات روزمره، اجناس خود را به دو صورت نقد و نسیه می فروشند و معمولاً قیمت نسیه را بیشتر از نقد ذکر می کنند این نوع معاملات دو صورت دارد:</p> <p>الف- اگر فروشنده بگوید: « این جنس را نقداً به قیمت هزار تومان می فروشم و به صورت نسیه هر مدتی که بگذرد سود آن را می گیرم» حرام است.</p> <p>ب- اگر فروشنده هم مبلغ نسیه را و هم مدت آن را معین کند و بگوید: « این جنس را به صورت نقدی به هزار تومان و به صورت نسیه یک ساله هزار و دویست تومان می فروشم» اشکالی ندارد و حلال است</p>
وام بانکی	<p>شرط مبلغی معین در مدتی معین در بانک گذاشتن برای وام دادن در حکم رباست و جایز نیست.</p>

اجاره، دفترچه بیمه، شرط بندی

مسئله	موضوع
<p>در قراردادهای اجاره خانه معمول است که مبلغی را به عنوان پول پیش به صاحبخانه می دهند و خانه را به عنوان رهن می گیرند و مقداری هم اجاره می دهند؛ این نوع قرارداد دو حالت دارد:</p> <p>* اگر خانه را به مبلغی معین اجاره کنند و در ضمن آن شرط کنند که مستاجر مبلغی را به عنوان قرض الحسنه به صاحبخانه بدهد حلال است.</p> <p>* اما اگر مستاجر پول پیش را بدهد و شرط کند که در مقابل پول پیش اجاره کمتری بدهد ربا است و حرام است.</p>	اجاره
<p>معمولاً مردم در بعضی از کارها بین یکدیگر شرط بندی می کنند. مثلاً اگر در یک مسابقه هر طرف بازنده شد به طرف دیگر یک وعده غذا بدهد. در این نوع شرط بندی ها طرفی که می بازد واجب نیست وعده غذا را بدهد.</p>	شرط بندی

بحث نهم: امر به معروف و نهی از منکر

موضوع	مسئله
<p>مقدمه</p> <p>امام علی (ع) می فرمایند:</p> <p>« امتهایی که پیش از شما بودند همین که آلوده به گناهان شدند و علما و پیشوایان دینی، آنان را از این گناهان و مفسد بازداشتند، آنان هم به گناهان خویش افزودند و گرفتاریهای عظیمی پیدا کردند. پس شما امر به معروف و نهی از منکر کنید و بدانید که عمل به این دو وظیفه بزرگ، نه اجل کسی را نزدیک می کند و نه روزی کسی را از بین می برد.»</p> <p>یکی از مهمترین واجبات الهی دین اسلام، امر به معروف و نهی از منکر است.</p> <p>آنچه که پس از تشکیل جوامع اسلامی، همواره باعث انحطاط و ضعف جامعه شده است ترک این دو واجب الهی است. بنابراین باید در جامعه اسلامی خود، این دو واجب را زنده کنیم تا ارزشهای اسلامی جامعه مان کمرنگ نشود.</p> <p>چو می بینی که نابینا و چاه است</p> <p>اگر خاموش بنشیننی گناه است</p>	
معروف و	تمام اعمالی که در دین ما واجب است، معروف هستند و تمام محرمات، منکر

منکر چیست؟	هستند. بنابراین امر به معروف در یک معنای کلی یعنی واداشتن دیگران به انجام واجبات الهی و نهی از منکر یعنی منع دیگران از انجام محرمات الهی.
------------	---

امر به معروف و نهی از منکر (۲)

موضوع	مسئله
شرایط امر به معروف و نهی از منکر	<p>امر به معروف و نهی از منکر با چند شرط واجب است و اگر این شرایط موجود نباشد واجب نیست.</p> <p>این شرایط عبارتند از:</p> <p>۱. باید مطمئن باشیم که آنچه شخص گناهکار انجام می دهد حرام است و یا آنچه ترک می کند واجب است.</p> <p>۲. باید احتمال دهیم که امر یا نهی در او اثر می گذارد پس اگر بدانیم که تاثیر ندارد واجب نیست.</p> <p>۳. شخص گناهکار بخواهد کار خود را تکرار کند.</p> <p>۴. امر و نهی باعث ضرر جانی یا آبرویی یا مالی قابل توجه نشود.</p>
چگونه امر به معروف و	امر به معروف و نهی از منکر مراتبی دارد. هر کدام از این مراتب که

<p>موثر بود نباید مرتبه بعدی را انجام داد.</p> <p>مراتب امر به معروف و نهی از منکر عبارتند از:</p> <p>اول: باید با رفتار خود مثل روبرگرداندن از او یا عبوس کردن چهره به او بفهمانیم که کار او اشتباه است.</p> <p>دوم: به وسیله زبان به او بگوییم.</p> <p>سوم: با استفاده از زور، او را به انجام واجب و ترک حرام وادار کنیم.</p>	<p>نهی از منکر کنیم؟</p>
<p>در نهی از منکر، زخمی کردن یا کشتن گناهکار بدون اجازه حاکم شرع جایز نیست مگر اینکه منکر از اموری باشد که اهمیت زیادی دارد مثل آنکه کسی بخواهد انسان بی گناهی را بکشد و جلوگیری از او بدون مجروح کردن یا کشتن وی ممکن نباشد.</p>	<p>نکته مهم</p>

بحث دهم: احکام اشیاء پیدا شده

مسئله	موضوع
<p>گاهی اتفاق می افتد که چیزی را پیدا کنیم در این صورت با آن شیء پیدا شده، چه باید کرد؟</p> <p>اول: باید بدانیم که بهتر است آن شیء را بر نداریم چرا که برداشتن آن مکروه است.</p> <p>دوم: در صورتی که آنرا برداشتیم اگر علامتی نداشته باشد و چیز با ارزشی باشد باید از طرف صاحبش صدقه دهیم.</p> <p>سوم: اگر نشانه ای داشته باشد و صاحبش معلوم باشد باید به او برگردانیم.</p> <p>چهارم: اگر نشانه ای داشته باشد ولی صاحبش معلوم نباشد در صورتی که چیز کم ارزشی باشد مثل یک خودکار، می توانیم آن را برای خود برداریم اما اگر ارزش زیادی داشته باشد باید تا یک سال اعلام کنیم بعد اگر صاحبش پیدا نشد می توانیم از طرف صاحبش صدقه بدهیم یا نگهداری کنیم که هر وقت صاحبش پیدا شد به او بدهیم و اگر صدقه دادیم و بعداً صاحبش پیدا شد و به ثواب صدقه راضی نشد عوض آن را به او می دهیم و ثواب صدقه</p>	اشیاء پیدا شده

به ما می رسد.

بحث یازدهم: احکام نگاه کردن

موضوع	مسئله
مقدمه	<p>یکی از مسائلی که کمتر مورد توجه است رعایت احکام محرم و نامحرم است.</p> <p>خداوند متعال برای روابط فردی مسلمانان با یکدیگر حریمهایی قرار داده است و بر ما واجب است که این حریمها را بشناسیم و چشمان خود را از محرّمات الهی حفظ کنیم.</p>
نامحرم به چه کسی گفته می شود؟	<p>نامحرم کسی است که نگاه کردن به بدن او (به جز موارد استثناء) حرام است. بنابراین محرم کسی است که در نگاه کردن به او محدودیت کمتری وجود دارد (مثل: مادر، خواهر، خاله، عمه).</p>
چند مسئله	<p>* نگاه کردن به بدن محرم (مثل مادر و خواهر) به جز عورت، جایز است البته در صورتی که قصد لذت و ترس از به گناه افتادن، نباشد</p> <p>* کسی که به خاطر نداشتن همسر به حرام می افتد، واجب است که ازدواج</p>

کند.

* نگاه کردن به بدن نامحرم به جز صورت و دستها تا میچ، حرام است.

* اگر کسی با قصد لذت به دیگران نگاه کند چه محرم باشد و چه نامحرم،

مرتکب حرام شده است، به جز نگاه کردن زن و شوهر به یکدیگر

محارم

موضوع	مسئله
<p>چه کسانی بر مردها محرمند؟</p>	<p>تمام زنها بر پسرها و مردها نامحرمند به جز افراد زیر:</p> <p>۱. مادر و مادر بزرگ ۲- خواهر ۳. برادر زاده (دختر برادر)</p> <p>۴. همسر ۵. عروس ۶. زن بابا</p> <p>۷. خاله (خاله خود انسان و خاله پدر و مادر)</p> <p>۸. مادر زن و مادرِ مادر زن و مادرِ پدر زن</p> <p>۹. دختر و دخترِ دختر (نوه) و دخترِ پسر</p> <p>۱۰. خواهر زاده (دختر خواهر)</p> <p>۱۱. عمه (عمه خود انسان و عمه پدر و مادر)</p> <p>۱۲. دخترِ همسر و نوه همسر</p>
<p>چه کسانی بر زنها محرمند؟</p>	<p>۱. شوهر ۲. پدر و پدر بزرگ ۳. برادر</p> <p>۴. پسر و پسرِ فرزند (نوه) ۵. داماد ۶. برادر زاده (پسر برادر)</p> <p>۷. خواهر زاده (پسر خواهر)</p> <p>۸. عمو (عموی خود و عموی پدر و مادر)</p>

<p>۹. دایی (دایی خود و دایی پدر و مادر)</p> <p>۱۰. پدر شوهر و پدر پدر شوهر و پدر مادر شوهر</p> <p>۱۱. پسر شوهر و نوه شوهر</p> <p>۱۲. شوهر مادر (ناپدری)</p>	
---	--

بحث دوازدهم: حج

احکام حج

موضوع	مسئله
مقدمه	یکی از عبادات اجتماعی در اسلام، حج است. هر ساله هزاران نفر از مسلمانان از نقاط مختلف جهان به مکه می روند تا این واجب الهی را به جا آورند.
حج بر چه کسی واجب است؟	بر هر کس که دارای شرایط زیر باشد واجب است که در طول عمر خود یک بار به حج برود: <p>۱. عاقل باشد</p> <p>۲. بالغ باشد.</p> <p>۳. رفتن به حج باعث انجام کار حرام و یا ترک واجبی که مهمتر از حج است،</p>

<p>نشود.</p> <p>۴. مستطیع باشد.</p>	
<p>مستطیع به کسی گویند که چند شرط داشته باشد از جمله:</p> <ul style="list-style-type: none"> * خرج سفر حج را داشته باشد. * سلامتی جسمی داشته باشد. * مخارج خانواده خود را داشته باشد. * پس از برگشتن از سفر حج، برای زندگیش در آمد کافی داشته باشد. 	<p>مستطیع کیست؟</p>
<p>واجبات و محرمات حج بسیار زیادند و کسانی که به حج می روند باید قبل از سفر با احکام حج آشنا شوند؛ این احکام در کتابهایی که معمولاً با عنوان «مناسک حج» چاپ می شوند، وجود دارد.</p>	<p>وسعت احکام حج</p>

بحث سیزدهم: احکام میت

موضوع	مسئله
مقدمه	پایان کار همه ما در این دنیا مرگ است. در دین ما برای مرده و اطرافیان او احکامی وجود دارد که به ترتیب ذکر می شود.
کسی که در حال مردن است	اگر کسی که در حال مردن باشد بر اطرافیان او واجب ^۱ است که او را به پشت بخوابانند طوری که کف پاهایش رو به قبله باشد.
دست زدن به بدن مرده	وقتی کسی بمیرد و بدنش کاملاً سرد شده باشد و غسلش نداده باشند اگر دیگران به بدن او دست بزنند یا با او تماس بدنی داشته باشند واجب است که غسل مس میت کنند ولی بعد از آنکه مرده را غسل دادند دست زدن به او غسل ندارد.
دست زدن به عضو قطع شده بدن	گاهی ممکن است که عضوی از بدن انسان زنده، قطع شود. اگر آن عضو قطع شده استخوان داشته باشد در صورتی که با آن تماس بدنی داشته باشیم واجب است که غسل مس میت کنیم ولی اگر استخوان نداشته باشد دست زدن به آن غسل ندارد.

^۱ - آیت الله خامنه ای : شایسته است

تجهیز میت

موضوع	مسئله
غسل دادن میت	<p>واجب است که انسان مرده را سه بار غسل دهیم:</p> <p>اول: به وسیله آبی که با سدر مخلوط شده است.</p> <p>دوم: به وسیله آبی که با کافور مخلوط شده است.</p> <p>سوم: به وسیله آب خالص</p>
کفن کردن میت	<p>بعد از غسل دادن مرده، واجب است که او را کفن کنیم یعنی با سه قطعه پارچه که آنها را لنگ، پیراهن و سرتاسری می گویند بپوشانیم.</p>
نماز میت	<p>بعد از کفن کردن و قبل از آنکه مرده را دفن کنند واجب است که بر او نماز بخوانند. نماز میت شیوه خاصی دارد که در رساله ها آمده است.</p>
دفن میت	<p>پس از خواندن نماز میت، آخرین کار آن است که مرده را در قبر بگذاریم و با خاک بپوشانیم.</p>
نکته مهم	<p>شکافتن قبر مسلمان به طوری که بدنش ظاهر شود حرام است ولی اگر بدنش از بین رفته باشد و خاک شده باشد اشکالی ندارد. اما شکافتن قبر</p>

شهدا و علما در هر صورت حرام است.	
----------------------------------	--

بحث چهاردهم: احکام اجتماعی، فرهنگی و عمومی

موسیقی

موضوع	مسئله
مقدمه	در جامعه امروز ما موسیقی رواج زیادی یافته است. دین اسلام در مورد موسیقی احکام خاصی دارد هر چند اهل بیت « علیهم السلام » هیچ گاه پیروان خود را به نواختن و یا شنیدن موسیقی تشویق نکرده اند و حتی موسیقی حلال را توصیه نکرده اند.
ملاک حرام بودن موسیقی	آنچه در مورد موسیقی مسلم است آن است که گوش دادن، نواختن، یادگیری و یاد دادن موسیقی مطرب (موسیقی طرب آور مخصوص رقص) حرام است
موسیقی مطرب چیست؟	موسیقی مطرب همان است که مناسب مجالس جشن و عروسی است و معمولاً در این گونه مجالس برای بی بند و باری و رقص استفاده می شود.
تشخیص موسیقی مطرب	تشخیص اینکه فلان موسیقی، مطرب است یا نه بر عهده خود شخص است. بنابراین: ۱. حلال یا حرام بودن موسیقی، ربطی به سنتی یا جدید بودن آن ندارد پس

ممکن است موسیقی سنتی هم در بعضی موارد حرام باشد.

۲. حلال یا حرام بودن موسیقی، ربطی به مجاز یا غیر مجاز بودن آن از

طرف وزارت ارشاد ندارد پس ممکن است در بعضی موارد موسیقی هایی

که از طرف وزارت ارشاد مجوز می گیرد هم حرام باشد.

۳. حرام بودن موسیقی، ربطی به پخش شدن یا نشدن آن از صدا و سیما

ندارد پس ممکن است در بعضی موارد موسیقی پخش شده از صدا و سیما

هم حرام باشد.

حجاب، رقص، تراشیدن ریش و مجسمه سازی

موضوع	مسئله
بدحجابی	<p>موارد زیر در مورد حجاب زنان در مقابل نامحرم حرام است:</p> <p>۱. با آرایش به کوچه و خیابان آمدن</p> <p>۲. پوشیدن لباس نازک و بدن نما و لباس تنگ</p> <p>۳. بیرون گذاشتن موهای سر از زیر روسری</p>
جواهران زن	<p>النگوی طلا که زنان به عنوان زینت در دست خود می کنند باید از نامحرم پوشانده شود.</p>
رقص	<p>رقصیدن در هر جا برای هر کس باشد حرام است مثل رقصیدن در جشن ها و عروسی ها. فقط رقصیدن زن برای شوهرش آن هم دور از چشم دیگران حلال است.^۱</p>
تراشیدن ریش	<p>بنا بر احتیاط واجب تراشیدن ریش حرام است و فرقی ندارد که با تیغ بتراشد یا آنکه با ماشین، طوری تراشیده شود که مانند تیغ باشد. همچنین دستمزدی را که آرایشگرها برای تراشیدن ریش می گیرند حرام است.</p>

^۱ - آیت الله بهجت: رقصیدن حرام است حتی رقصیدن زن برای شوهرش بنا بر احتیاط واجب.

ساختن مجسمه چیزهایی که روح دارند مثل انسان و حیوان حرام است، اما خرید و فروش و نگهداری آن اشکالی ندارد.	ساخت مجسمه
---	------------

وفای به نذر، دیدن فیلمهای خارجی و ایرانی

موضوع	مسئله
وفای به نذر	در میان مردم مخصوصاً زنان مرسوم است که برای برآورده شدن حاجاتشان چیزی را نذر می کنند مثلاً نذر می کنند که اگر مریضم خوب شد فلان مبلغ را صدقه بدهم. آیا این گونه نذرها قبول است و وفای به آن واجب است؟
جواب	در نذر باید صیغه نذر خوانده شود چه عربی و چه فارسی. صیغه نذر به فارسی چنین است. مثلاً بگوییم: « اگر مریضم خوب شد بر عهده من است برای خدا که هزار تومان صدقه بدهم». در این صورت نذر او صحیح و وفای به آن واجب است. اما اگر به صورت دیگری نذر کرده باشد صحیح نیست و عمل به آن واجب نیست.
نکته مهم	صیغه نذر را باید به زبان گفت و نیت قلبی آن کافی نیست.

<p>نگاه کردن به فیلمهای خارجی که از تلویزیون پخش می شود و بعضی فیلمهای ایرانی که زنان در آن، حیا و حجاب مناسبی ندارند اگر به قصد لذت باشد و شخص به گناه بیافتد حرام است.</p>	<p>دیدن فیلمهای خارجی و ایرانی</p>
--	------------------------------------